

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Π.Μ.Σ «ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

ΚΑΤΕΥΘΗΝΣΗ: «ΔΙΚΑΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**« ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ »**

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΗΣ Α.Μ. 7114Μ014

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΜΟΥΚΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Στην Άννα, στον Μάκη, στον Γιάννη.

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες	4
Πρόλογος.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
Λέξεις κλειδιά	7
Summary.....	8
Keywords:	9
Εισαγωγή	10
1.Το Κοινοβουλευτικό Σύστημα.....	12
2.Τα Πολιτικά κόμματα	14
2.1 Κύριες φάσεις των πολιτικών κομμάτων της μεταπολιτευτικής περιόδου	17
3.Λειτουργία της Βουλής.....	25
3.1 Νομοθετική Λειτουργία.	25
3.2 Απόφαση της Βουλής για δημοψήφισμα.	31
3.3 Κοινοβουλευτικός Έλεγχος.....	32
4.Οι επεμβάσεις στον Κανονισμό της Βουλής	37
Συμπεράσματα	41
Βιβλιογραφία.....	45
Βιβλία	45
Άρθρα	46
Δηλώσεις- Συνεντεύξεις-Γνώμες	46
Γνωμοδοτήσεις,	47
Ιστότοποι	47

Συντομογραφίες

ΑΔΑ	Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές
ΑΝΕΛ	Ανεξάρτητοι Έλληνες
ΔΗΑΝΑ	Δημοκρατική Ανανέωση
ΔΗΜΑΡ	Δημοκρατική Αριστερά
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΔΗΚ	Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Κ.Ε	Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
Κ.Ο.	Κοινοβουλευτική Ομάδα
ΛΑΟΣ	Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΝΔ	Νέα Δημοκρατία
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ΟΚΕ	Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΠΑΣΟΚ	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
ΠΜΣ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
ΠΝΠ	Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου
ΣΥΡΙΖΑ	Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς
Χ.Α.	Χρυσή Αυγή

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία γίνεται στα πλαίσια του Π.Μ.Σ. «ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ» με κατεύθυνση « ΔΙΚΑΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ» του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου. Η επιλογή του θέματος έγινε με κριτήριο αφενός τη συνάφεια του με το αντικείμενο του προγράμματος και αφετέρου την προσωπική μου ανησυχία για την πορεία του αντιπροσωπευτικού συστήματος στην Ελλάδα.

Πριν προχωρήσω στην συγγραφή της εργασίας θέλω να ευχαριστήσω ολόψυχα την οικογένεια μου για την ολόπλευρη στήριξη που μου παρείχε σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Μεγάλες ευχαριστίες οφείλω στους καθηγητές του προγράμματος για την τεράστια προσπάθεια τους να μας μεταδώσουν γνώση, εμπειρία και να μας βοηθήσουν στην επεξεργασία και την έρευνα επάνω στα επιστημονικά πεδία του προγράμματος.

Θέλω επίσης να ευχαριστήσω τους συναδέλφους και άμεσους συνεργάτες μου στο Τμήμα Βουλευτών και Κομμάτων της Βουλής των Ελλήνων για την συμπαράσταση τους και για την βοήθεια στην παροχή στοιχείων, επίσης την προϊστάμενη της Γενικής Διεύθυνσης Κοινοβουλευτικού Έργου, την προϊστάμενη και τους συναδέλφους της Διεύθυνσης Νομοθετικού Έργου και τον προϊστάμενο και τους συναδέλφους της διεύθυνσης Διαρκών Επιτροπών της Βουλής, για την παροχή των στοιχείων που παρατίθενται στην εργασία.

Αθήνα 30/11/2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντιπροσωπευτικό σύστημα αποτελεί την εγγύηση του δημοκρατικού πολιτεύματος, καθιερώθηκε μέσα από την ανάγκη για την συμμετοχή και έκφραση των αναπτυσσόμενων κοινωνικών τάξεων στα κρατικά όργανα λήψης αποφάσεων.

Ο λαός δια των αντιπροσώπων του συμμετέχει στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας, εκλέγει και ελέγχει την εκτελεστική λειτουργία. Οι εκλογή των αντιπροσώπων γίνεται μέσα από τα πολιτικά κόμματα, των οποίων ο ρόλος είναι σημαντικός για τη λειτουργία της δημοκρατίας και για το λόγο αυτό έχουν συνταγματική κατοχύρωση.

Τα πολιτικά κόμματα έχουν διττή λειτουργία, την νομιμοποιητική η οποία συνίσταται στην εκλογή και τον έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας και την αντιπροσωπευτική σύμφωνα με την οποία εκφράζουν τη γνώμη του λαού στις πολιτικές αποφάσεις.

Οι βουλευτές ως αντιπρόσωποι του λαού και του έθνους αποφασίζουν ελεύθερα και κατά συνείδηση όπως επιτάσσει το σύνταγμα και η αντιπροσωπευτική αρχή.

Σε περιόδους κρίσης η εκτελεστική λειτουργία περιορίζει την νομοθετική λειτουργία έτσι ώστε να μην υπάρχει πλήρης ενημέρωση του λαού για μέτρα πολιτικής που επιβάλλει, υπάρχουν πολλά παραδείγματα στη σύγχρονη Ελληνική ιστορία.

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύει η χώρα η εκτελεστική εξουσία υποβαθμίζει συνεχώς τον ρόλο του κοινοβουλίου, νομοθετεί με έκτακτες και επείγουσες διαδικασίες χωρίς ουσιαστικό διάλογο, τα νομοθετικά μέτρα ουσιαστικά επικυρώνουν αποφάσεις εξωθεσμικών κέντρων, ο κοινοβουλευτικός έλεγχος υποτιμάτε από τα κυβερνητικά στελέχη. Ο ρόλος των βουλευτών ως αντιπροσώπων του λαού και του έθνους υποβαθμίζεται, η ελεύθερη και σύμφωνα με την συνείδηση του απόφαση, που επιτάσσει το σύνταγμα, υποτάσσεται στην κομματική πειθαρχία, στην ουσία δηλαδή υποτάσσεται στο αρχηγό και την πέριξ αυτού ηγετική ομάδα.

Η απαξίωση της βουλής από την εκτελεστική λειτουργία οδηγεί σε απαξίωση του αντιπροσωπευτικού συστήματος από τον λαό, τα πολιτικά κόμματα αποδυναμώνονται, οι βουλευτές χάνουν την εμπιστοσύνη των ψηφοφόρων, η αποστροφή των πολιτών προς την πολιτική αποτελεί την κύρια αιτία της αυξανόμενης αποχής στις εκλογές.

Οι επιπτώσεις αυτές της οικονομικής κρίσης στο αντιπροσωπευτικό σύστημα αποτελούν σημαντικότατο παράγοντα κινδύνου για τον κοινοβουλευτισμό και το Κράτος Δικαίου.

Λέξεις κλειδιά

Κοινοβουλευτισμός

Αντιπροσωπευτικό σύστημα

Δημοκρατική αρχή

Πολιτικά κόμματα

Ελεύθερη εντολή

Κομματική πειθαρχία

Νομοθετική λειτουργία

Εξωθεσμικά κέντρα εξουσίας

Νομοπαραγωγική διαδικασία

Κοινοβουλευτικός έλεγχος

Μέσα κοινοβουλευτικού ελέγχου

Αυτονομία του κοινοβουλίου

The effects of the financial crisis in the parliamentary system

Summary

The representative system is the guarantee of a democratic polity and is established by the exigency for participation and political expression of the growing social classes in the government owned decision-making bodies.

People are involved in the exercise of the political power via their representatives, they elect and control the executive power. The election of representatives is effectuated through political parties, the role of which is important for the functioning of democracy. It is for this reason they enjoy constitutional consolidation.

The functioning of political parties is dual: a) they legitimize, as they elect and control the executive power, b) they represent people, as they express their opinion in political decision processes.

Members of parliament, as national representatives of the people, decide freely and according to their conscience, as the Constitution and the representative power stipulates.

In times of crisis the executive function limits the legislative function, thus citizens are not completely informed on imposed political measures. There are many examples in Greece's modern history.

In a crisis such as the one we are going through, the role of the Parliament is undermined by the executive function, which legislates under exceptional and urgent procedures without substantial dialogue. Legislative measures ratify decisions coming from extra-institutional sources and government officials undermine parliamentary control. The role of parliament members as representatives of the nation is underestimated, their free and "according to their conscience" decision, which the Constitution stipulates, is subjugated to the political group discipline, the leader and his group.

The executive function disdains the parliament. Therefore citizens disdain the representative system, political parties are weakened and voters lose their trust towards members of parliament. Citizens' abhorrence towards politics is the main reason for increasingly low levels of election turnout.

Due to these effects of the financial crisis in the representative system, the position of parliamentarianism and of the rule of law is jeopardised to a great extent.

Keywords:

Parliamentarianism

Representative system

Democratic principle

Political parties

Independent mandate

Group discipline

Legislative function

Extra-institutional centres

Law-making procedure

Parliamentary control

Instruments of parliamentary control

Auton

Εισαγωγή

Ο κοινοβουλευτισμός στη μακραίωνη ιστορία του συνδέθηκε με την κατανομή και συνακόλουθα με τον περιορισμό της κρατικής εξουσίας, η άσκηση της οποίας γίνεται με τη θέληση της Βουλής ως συνέχεια του εκλογικού σώματος. Επομένως ο κοινοβουλευτισμός αναδείχθηκε σε εγγύηση της προσωπικής και συλλογικής αυτονομίας και ως συνταγματικός μηχανισμός που επιτρέπει τη βέλτιστη ανάπτυξη της πολιτικής αντιπροσώπευσης.¹

Το κοινοβουλευτικό σύστημα δέχθηκε πολλές πιέσεις σε όλη την ιστορική του διαδρομή από την εκτελεστική εξουσία, η οποία διεκδικούσε, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης, περισσότερη εξουσία για να επιβάλλει τις πολιτικές της. Ο καθηγητής Γ. Κασιμάτης αναφέρει χαρακτηριστικά, «*οι πολιτικές που κρύβονται πίσω από κάθε κρίση πηγάζουν πάντοτε από τις δυνάμεις εκείνες της εξουσίας που αναπτύσσονται παθολογικά στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα και προκαλούν την κρίση του ... Κεντρικός στόχος των δυνάμεων της κρίσης είναι η υποκατάσταση της πολιτικής ως εγγενούς ρυθμιστικής αρχής της πολιτικής κοινωνίας στην ιστορία της ανθρωπότητας με την οικονομική εξουσία, η οποία κινείται από την κερδοσκοπική βουλιμία του κεφαλαίου*».²

Η υποκατάσταση της πολιτικής έχει σοβαρές επιπτώσεις στο δημοκρατικό πολίτευμα και το κράτος δικαίου. Το Σύνταγμα καταστρατηγείται, οι θεσμοί του κράτους δικαίου βρίσκονται σε επικίνδυνη παρακμιακή πορεία και επηρεάζουν αρνητικά τις τρεις δομικές λειτουργίες του, τη νομοθετική την εκτελεστική και τη δικαστική.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να προσεγγίσει την επίδραση της οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεων της στο κοινοβουλευτικό σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύσσονται τα κεφάλαια που ακολουθούν.

Η ιστορική εξέλιξη του κοινοβουλευτισμού είναι το αντικείμενο του πρώτου κεφαλαίου. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται προσπάθεια να αναδειχτεί ο σημαντικότερος ρόλος του αντιπροσωπευτικού συστήματος στη συμμετοχή του λαού στην πολιτική ζωή και την ανάπτυξη της φιλελεύθερης αστικής δημοκρατίας.

Ο ρόλος των πολιτικών κομμάτων είναι σημαντικός στο αντιπροσωπευτικό σύστημα. Μέσα από τα κόμματα εκφράζονται συγκεκριμένα συμφέροντα κοινωνικών τάξεων, επομένως μέσα από τα πολιτικά κόμματα εκφράζονται και συμμετέχουν στην πολιτική ζωή οι πολίτες. Η ιστορική διαδρομή των κομμάτων στη πολιτική ζωή της χώρας, η επίδραση της οικονομικής κρίσης στο ρόλο τους, στη λειτουργία τους και στην επιρροή τους στην κοινωνία είναι το αντικείμενο της προσέγγισης του δευτέρου κεφαλαίου.

¹ Ι. Καμτσίδου «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική και κυβερνητική ευθύνη», Σαββάλας Αθήνα 2015 σελ.15

² Γ. Κασιμάτη, «Το Απάνθρωπο Καθεστώς Δανεισμού της Ελλάδας», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα σελ.27 επ..

Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στη λειτουργία του Κοινοβουλίου, η υποβάθμιση της νομοθετικής λειτουργίας και η υποτίμηση του κοινοβουλευτικού ελέγχου αναλύονται στο τρίτο κεφάλαιο.

Η αδιαπραγμάτευτη αυτονομία της Βουλής και οι παρεμβάσεις του νόμου στον Κανονισμό της Βουλής συμπληρώνουν τα κύρια κεφάλαια της εργασίας.

Τα συμπεράσματα συμπυκνώνουν την προσέγγιση της εργασίας. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο κοινοβουλευτικό σύστημα, η επέλαση της εκτελεστικής λειτουργίας στη νομοθετική, η νομιμοποίηση εξωθεσμικών κέντρων να επιβάλλουν τις βουλήσεις τους στην πολιτική ζωή της χώρας, αποτελούν απειλή για το αντιπροσωπευτικό σύστημα και τη δημοκρατική αρχή.

1. Το Κοινοβουλευτικό Σύστημα

Το κοινοβουλευτικό πολίτευμα καθιερώθηκε ως το πολιτικό σύστημα των φιλελευθέρων δημοκρατιών. Συνδέεται με την ανάπτυξη της αστικής δημοκρατίας. Η διεκδίκηση της συμμετοχής, της αναπτυσσόμενης αστικής τάξης, στην πολιτική εξουσία ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης οικονομικής και πολιτικής της ισχύος, με συνακόλουθη μείωση της εξουσίας του μονάρχη, οδήγησαν στη διαμόρφωση του φιλελεύθερου κράτους και του Συνταγματισμού.

Το Κοινοβουλευτικό σύστημα έλκει την καταγωγή του από τη Μεγάλη Βρετανία, στην οποία πρόδρομα φαινόμενα παρουσιάζονται ήδη από την εποχή του Γουλιέλμου του κατακτητή το 1066.

Σταθμοί στη πορεία του Κοινοβουλευτισμού απετέλεσαν:

1. Το 1215 ο Ιωάννης ο Ακτήμων παραχώρησε τη Magna Carta σύμφωνα με την οποία η curia major (άτομα από το στενό κύκλο του βασιλιά, συνέλευση αρχιερέων και βαρόνων που συνερχόταν στην αυλή σε τακτά διαστήματα) συναινούσε στα φορολογικά μέτρα.
2. Τέλη του 16^{ου} αιώνα, δόθηκαν περιορισμένες αρμοδιότητες στο Κοινοβούλιο, ο Βασιλιάς διατηρεί το δικαίωμα να διαλύει τη συνέλευση.
3. Η ένδοξη επανάσταση το 1688, αποσαφήνισε τις σχέσεις των δύο οργάνων, Μονάρχη και Κοινοβουλίου.
4. Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα είχε αποκρυσταλλωθεί η κοινοβουλευτική αρχή. Το Κοινοβούλιο ελέγχει ή ακόμη και απομακρύνει την κυβέρνηση από την εξουσία, ο Μονάρχης έχει το προνόμιο να διαλύει τη Βουλή.³

Το Βρετανικό κοινοβουλευτικό σύστημα αποτέλεσε μέχρι το μεσοπόλεμο κεντρική αναφορά και γνώμονα αξιολόγησης καθενός κοινοβουλευτικού πολιτεύματος.⁴

Στην ηπειρωτική Ευρώπη ο κοινοβουλευτισμός υιοθετήθηκε ως κυβερνητικό σύστημα μέσα από ανατρεπτικές διαδικασίες. Η άνοδος της αστικής τάξης στην εξουσία και η διεκδίκηση της ανάλογης πολιτικής δύναμης, με αντίστοιχο περιορισμό της πολιτικής δύναμης του μονάρχη, ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά της αστικής δημοκρατίας. «Οι επαναστάσεις στη Γαλλία, Αγγλία, Β. Αμερική σε συνεργασία με τις ιδέες του διαφωτισμού οδήγησαν στην κυριαρχία της αστικής τάξης και την εδραίωση της αστικής δημοκρατίας»⁵. Οι δύο επαναστάσεις άλλαξαν ριζικά την παραδοσιακή πολιτική νομιμοποίηση. Η πηγή της κρατικής εξουσίας μεταφέρεται από τη μοναρχία που είχε «θείκη καταγωγή» στο έθνος, το οποίο αναπτύσσεται ως νέο συλλογικό ον. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πολυσήμαντη έννοια του έθνους έχει πολιτική αλλά και πολιτισμική σημασία. Η

³ Ι. Καμτσιδου «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη» εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ.19επ.

⁴ Ι. Καμτσιδου «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη» εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011σελ.26

⁵ Γ. Κασιμάτης, «Η μετάβαση στη δημοκρατία και το σύνταγμα του 1975»
<http://www.constitutionalism.gr>

Ιφιγένεια Καμτσιδου, σε μία ανάλυση της έννοιας του έθνους παραπέμπει στο έργο του Αριστόβουλου Μάνεση «Αι Εγγυήσεις Τηρήσεως του Συντάγματος ΙΙ» όπου αναφέρεται «*Η έννοια του έθνους υπήρξε και παραμένει πολυσήμαντη, καθώς αυτή διαθέτει πολιτική και πολιτισμική σημασία. Έτσι, άλλοτε παραπέμπει στο σύνολο των προσώπων που διαβιούν σε μία χώρα και, υπάγονται στην ίδια εξουσία με και σε κοινούς νόμους, διαμορφώνουν μια ενιαία πολιτική κουλτούρα και το αίσθημα του συνανήκειν. Το έθνος, με την έννοια αυτή τείνει να ταυτιστεί με τον λαό, με την πολιτική κοινότητα που αποτελεί στοιχείο της πολιτικής θέσμισης των κοινωνιών της νεωτερικότητας, για δε τους νομικούς στοιχείο του κράτους. Σε άλλες περιπτώσεις, ο όρος σημαίνει μια ιδεατή κοινότητα ανθρώπων, που στηρίζει την ενότητα της σε ιδιότητες των μελών της, οι οποίες τα καθιστούν ομοούσια, όπως είναι η κοινή καταγωγή, η γλώσσα η ίδια θρησκεία, οι κοινές παραδόσεις κ.ά. τούτη η δεύτερη πρόσληψη του έθνους θολώνει την καταγωγή της πολιτικής εξουσίας και επιτρέπει την ανάπτυξη ολιγαρχικών μορφών διακυβέρνησης.*»⁶

Η αντίληψη της κυριαρχίας του έθνους δεν έρχεται σε αντίθεση με την έννοια του λαού αλλά αντιτίθεται στην έννοια του μονάρχη. Η λαϊκή κυριαρχία συνδέθηκε με τη διεκδίκηση της καθολικής ψηφοφορίας, η οποία αποτέλεσε το κύριο πολιτικό πρόβλημα στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, έτσι ώστε φορέας της λαϊκής εξουσίας να είναι όλος ο λαός. Η ανάπτυξη της εργατικής τάξης, οι συνθήκες διαβίωσής της στα αστικά κέντρα, ιδιαίτερα μετά τη βιομηχανική επανάσταση, ήταν ο παράγοντας που επέβαλε και την καθολική ψηφοφορία ώστε να υπάρχει εκπροσώπηση της εργατικής τάξης στο κοινοβουλευτικό σύστημα.⁷ Το κοινοβουλευτικό σύστημα αποκτά κατ' αυτόν τον τρόπο τα χαρακτηριστικά ενός ατελούς αλλά πάντως αντιπροσωπευτικού συστήματος.

Η ανάπτυξη της εργατικής τάξης, τα κοινωνικά κινήματα που αναπτύχθηκαν και διεκδικούσαν τη συμμετοχή τους στη λειτουργία των θεσμών καθώς και οι κοινωνικές επαναστάσεις, οδήγησαν στην υποχώρηση της εξουσίας του μονάρχη και εδραίωσαν την εξουσία του κοινοβουλίου ως μοναδικού εκπροσώπου του εκλογικού σώματος. Η έναρξη του 20^{ου} αιώνα βρίσκει τη συνταγματική τάξη να γνωρίζει τη λειτουργία πολιτευμάτων, που χαρακτηρίζονται κοινοβουλευτικά.⁸

Η ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού συμπίπτει με τη δημοκρατική αρχή και την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ευάγγελος Βενιζέλος «*Η φιλελεύθερη δημοκρατία, η δημοκρατία ως συνταγματικά κατοχυρωμένη οργανωτική βάση του πολιτεύματος, άρα ως κανόνας συγκρότησης και άσκησης της κρατικής εξουσίας, είναι η αντιπροσωπευτική δημοκρατία, στο επίκεντρο της οποίας βρίσκεται ένα*

⁶ Ι. Καμτσιδου «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ. 28.

⁷ Ι. Καμτσιδου «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ.21. Επίσης Ευάγγελος Βενιζέλος, «Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι», Εκδόσεις Επίκεντρο σελ. 258.

⁸ Ι.Καμτσιδου «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ. 37.

συλλογικό, πολυμελές, αντιπροσωπευτικό όργανο: το κοινοβούλιο που ασκεί κυρίως την νομοθετική εξουσία». Επομένως, σύμφωνα με τον κ. Βενιζέλο, το αντιπροσωπευτικό σύστημα συνδέεται με το αστικό κράτος και την αστική δημοκρατία. «Η ύπαρξη του κοινοβουλίου είναι χαρακτηριστικό του αντιπροσωπευτικού συστήματος και κάθε προσπάθεια διαχωρισμού της Δημοκρατίας από το αντιπροσωπευτικό σύστημα χάνει την αίσθηση της ιστορικότητας των θεσμών»⁹

Στην Ελλάδα το αντιπροσωπευτικό σύστημα καθιερώνεται στο Σύνταγμα του 1864, όμως υπήρχε ρητή πρόβλεψη από τη Γ' Εθνοσυνέλευση το 1843.

Το Σύνταγμα του 1864 καθιερώνει το αντιπροσωπευτικό σύστημα ως Κοινοβουλευτικό, το οποίο ήταν όμως ατελές. Πλήρως κοινοβουλευτικό έγινε το 1875 μετά τη δημοσίευση του άρθρου του Χαρίλαου Τρικούπη «Τις ππαίει;», όπου κατήγγειλε την πρακτική του σχηματισμού κυβερνήσεως μειοψηφίας από το παλάτι.¹⁰ Η αποκρουστικότητα του κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα προσέλαβε την ειδικότερη μορφή του με την καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης. Η αρχή της δεδηλωμένης επέφερε όχι μόνο τον περιορισμό των «απολυταρχικών διαθέσεων» της αυλής, αλλά και την κατάφαση μιας κοινοβουλευτικής πρακτικής που διαθέτει ευρύτατα δημοκρατικά χαρακτηριστικά, όπως αναφέρει ο Σβώλος στο έργο του Το Νέον Σύνταγμα και αι βάσεις του πολιτεύματος.¹¹

Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία αποτελεί σήμερα την μοναδική μορφή δημοκρατίας που ισχύει σε όλον τον κόσμο και είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη λειτουργία των πολιτικών κομμάτων.¹²

2.Τα Πολιτικά κόμματα

Αν και τα κόμματα αποτελούν βασικό θεσμό της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, οι συντακτικοί νομοθέτες της Ευρώπης περιέλαβαν το θεσμό αυτό στα συντάγματά τους μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου.

Στην Ελλάδα ο θεσμός κατοχυρώθηκε στο Σύνταγμα του 1975, το οποίο έδωσε ιδιαίτερες εγγυήσεις στην ελευθερία όλων των πολιτών να ιδρύουν πολιτικά κόμματα και να συμμετέχουν ελεύθερα σε αυτά.¹³

Το κομματικό φαινόμενο είναι δημιούργημα της ιστορικής εξέλιξης, αυτό υποστηρίζει ο Δημήτρης Τσάτσος στο έργο του «Εσωκομματική Δημοκρατία»,

⁹ Ευάγγελος Βενιζέλος, «Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι», Εκδόσεις Επίκεντρο σελ. 258.

¹⁰ Κωνσταντίνος Μαυριάς «Συνταγματικό Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2005 σελ. 329

¹¹ Ι. Καμτσίδου, «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ. 135

¹² Γ. Κασσιμάτης, «Η μετάβαση στη δημοκρατία και το σύνταγμα του 1975» σελ.32 επ.

<http://www.constitutionalism.gr>

¹³ Γ. Κασσιμάτης, «Η μετάβαση στη δημοκρατία και το σύνταγμα του 1975» σελ.33

στο οποίο γίνεται αναφορά στις τέσσερις ιστορικές φάσεις που διήλθε το κομματικό φαινόμενο σύμφωνα με τον Triepke.

1. Η φάση της καταπολέμησης, περίοδος κατά την οποία η απόλυτη μοναρχία στηριγμένη στο ιδεολόγημα της αυστηρής πολιτικής ουδετερότητας δεν άφηνε κανένα περιθώριο για πολιτική ή συλλογική δράση.
2. Η φάση της αγνόησης, η συνταγματική μοναρχία ευνοεί την ύπαρξη πολιτικών ομαδοποιήσεων χωρίς ωστόσο να αναγνωρίζεται ο θεσμικός τους ρόλος.
3. Η φάση της νομιμοποίησης, στη φάση αυτή συνειδητοποιείται από τον κοινό νομοθέτη ο ρόλος των κομμάτων στην εκλογική και κοινοβουλευτική διαδικασία.
4. Η φάση της συνταγματικής ενσωμάτωσης, είναι η φάση κατά την οποία αναπτύσσεται η κοινοβουλευτική δημοκρατία και θεσμοθετείται, μέσω της ενσωμάτωσης στα συντάγματα, η λειτουργία των πολιτικών κομμάτων.

Ο Γ. Παπαδημητρίου περιοδοποιεί το κομματικό φαινόμενο στην Ελλάδα, με μικρές διαφοροποιήσεις από τον Triepke, σε επτά φάσεις οι οποίες είναι ανάλογες με την εξέλιξη του θεσμού της Δημοκρατίας στη χώρα μας.¹⁴

Σχετικά με τον ορισμό του πολιτικού κόμματος έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις. Σύμφωνα με την κυρίαρχη άποψη με τον όρο πολιτικό κόμμα εννοούμε τις οργανώσεις που έχουν στόχο την κατάληψη της εξουσίας και την «άνοδο» σε αυτήν, κατ' αυτόν τον τρόπο διαφοροποιούνται από τις ομάδες συμφερόντων που στόχο έχουν να πιέζουν την πολιτική εξουσία για την εξυπηρέτηση δικών τους συμφερόντων.¹⁵ Σαφής είναι και η διάκριση των πολιτικών κομμάτων από τις προκομματικές ομάδες, που ως μόνο στόχο είχαν την πάλη για την κατάληψη της εξουσίας.

Τα πολιτικά κόμματα εκφράζουν συμφέροντα συγκεκριμένων τάξεων, κοινωνικών ομάδων και είναι οχήματα κοινωνικών κινήσεων.¹⁶ Επιβεβαιώνοντας την άποψη αυτή, Ο Αντώνης Σαμαράς Πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας μιλώντας στην Κ.Ο. του κόμματους του στις 11/02/2012 είπε «(...)Είμαστε το μόνο Αστικό – Λαϊκό κόμμα». Επίσης το Κ.Κ.Ε. μέσα από τα επίσημα ντοκουμέντα του διακηρύσσει « Το Κ.Κ.Ε. είναι κόμμα της εργατικής τάξης».¹⁷

¹⁴ Δημήτρης Θ. Τσάτσος «Εσωκομματική Δημοκρατία», Εκδόσεις Γαβριηλίδης Αθήνα 2008 σ.36

¹⁵ Θανάση Διαμαντόπουλου, «Το Κομματικό Φαινόμενο. Μορφές, Συστήματα, Οικογένειες Κομμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 1993 σελ.44

¹⁶ Θανάση Τσακίρη <https://homopolitics.wordpress.com/2011/01/04/3/>, επίσης Χριστόφορου Βερναδάκη – Γιάννη Μαυρή, «Η έννοια της σχέσης εκπροσώπησης» περιοδικό «Θέσεις» τεύχος 18 Ιανουάριος Μάρτιος 1987

http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=176&Itemid=29, ακόμη Ηλία Νικολακόπουλου Η καχεκτική Δημοκρατία κόμματα και εκλογές 1946-1967 εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2003σελ. 25.

¹⁷ «Δοκίμιο ιστορίας του ΚΚΕ 1949-1968» τόμος β', Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή σελ. 17

Η πολιτική πάλη διεξάγεται προνομιακά από τα πολιτικά κόμματα, η ουσία της πάλης αυτής είναι συνυφασμένη με τη φύση τους. Η πολιτική πάλη που διεξάγεται μεταξύ των κομμάτων δεν έχει υποκατασταθεί παρά την κρίση νομιμοποίησης που διέρχονται τα πολιτικά κόμματα στη συνείδηση των μαζών και των τάξεων των οποίων τα συμφέροντα εκφράζουν. Η κρίση νομιμοποίησης των πολιτικών κομμάτων ως πολιτικός θεσμός είναι πραγματική και εκδηλώθηκε σε χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής. Σήμερα είναι έκδηλη και στη χώρα μας. Κύρια χαρακτηριστικά της κρίσης αυτής είναι:

- Η μείωση των οργανωμένων στελεχών.
- Η μείωση των ατόμων που αναγνωρίζουν ότι αντιπροσωπεύονται από αυτά.
- Η αύξηση της αποχής από τις εκλογές, της λευκής ψήφου κ.α.¹⁸

Η θεσμική λειτουργία του πολιτικού κόμματος στο αντιπροσωπευτικό σύστημα επιτελείται μέσα από μία διττή λειτουργία τη νομιμοποιητική και την αντιπροσωπευτική. Η νομιμοποιητική έγκειται στην επιρροή που ασκούν στην εκλογή και στον έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας, η δε αντιπροσωπευτική στο χαρακτήρα τους ως φορείς της άμεσης συμμετοχής και έκφρασης γνώμης των πολιτών στη διαμόρφωση της πολιτικής.¹⁹

Στην Ελλάδα οι δύο αυτοί πυλώνες λειτούργησαν στις πρώτες φάσεις της μεταπολιτευτικής περιόδου, από τη δεκαετία του 1990 το νομιμοποιητικό στοιχείο άρχισε να υπερισχύει του αντιπροσωπευτικού. Τα κόμματα εξουσίας υποτάσσονται στην οικονομική εξουσία ως αποτέλεσμα των δεσμευτικών κεντρικών πολιτικών. Τα κόμματα εξουσίας του σύγχρονου αστικού κράτους άρχισαν να ακολουθούν τις θεσμικές του μεταμορφώσεις και την υποταγή της πολιτικής τους στους κανόνες της αγοράς.²⁰

Η εσωτερική οργάνωση των κομμάτων δεν καθορίζεται από το Σύνταγμα, ο θεσμικός ρόλος που έχουν στη διαμόρφωση της πολιτικής προϋποθέτει καθεστώς εσωτερικής ελευθερίας και εσωκομματικής πειθαρχίας.²¹ Άλλωστε η συνταγματική επιταγή για την ελεύθερη συμμετοχή των πολιτών και την ελευθερία ίδρυσης πολιτικών κομμάτων, όπως αυτή ρητά διατυπώνεται στο άρθρο 29 του Συντάγματος, ουσιαστικά καθιερώνει την εσωκομματική δημοκρατία.

Τα κόμματα στην Ελλάδα ιδιαίτερα τα συντηρητικά και τα κόμματα εξουσίας ήταν προσωποκεντρικά, όπου δέσποζε η ακτινοβολία του ηγέτη ιδρυτή. Έγιναν προσπάθειες να μετατραπούν σε μαζικά κόμματα αλλά αυτό δεν στάθηκε δυνατόν. Ο πρόεδρος του κόμματος είναι ο ηγεμόνας που καθορίζει, εκφράζει

¹⁸ Θανάση Διαμαντόπουλου, «Το Κομματικό Φαινόμενο. Μορφές, Συστήματα, Οικογένειες Κομμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 1993σελ.30

¹⁹ Δημήτρης Θ. Τσάτσος «Εσωκομματική Δημοκρατία», Εκδόσεις Γαβριηλίδης Αθήνα 2008, σελ.80

²⁰ Χριστόφορος Βερναρδάκης, «Πολιτικά Κόμματα Εκλογές & Κομματικό Σύστημα» Εκδόσεις Σάκουλα 2011 σελ.353

²¹ Δημήτρης Θ. Τσάτσος «Εσωκομματική Δημοκρατία», Εκδόσεις Γαβριηλίδης Αθήνα 2008, σελ.78

και εφαρμόζει την πολιτική.²² Τα ηγεμονικά φαινόμενα παρατηρούνται σε όλη την διάρκεια της μεταπολιτευτικής περιόδου και εκφράστηκαν ιδιαίτερα την περίοδο της κρίσης με αθρόες διαγραφές βουλευτών στο όνομα της κομματικής πειθαρχίας. Η κομματική πειθαρχία προϋποθέτει εσωτερική δημοκρατία στη λήψη αποφάσεων, η οποία λήψη των αποφάσεων δεν μπορεί να είναι υπόθεση μόνο του αρχηγού και ενός στενού επιτελείου, ή πολύ περισσότερο ξένων κέντρων. Η κομματική πειθαρχία συνδέεται με το κομματικό φαινόμενο και επιβάλλεται με στόχο να μην υπάρξει διαφοροποίηση των βουλευτών από την πολιτική του κόμματος. Η ευθύνη του Βουλευτή, που απορρέει από τη μη τήρηση της κομματικής γραμμής, είναι ευθύνη μόνο απέναντι στο κόμμα του και δεν έχει έννομες συνέπειες για το βουλευτή. Η διαφοροποίηση του βουλευτή σε ζητήματα μείζονος σημασίας μπορεί να επιφέρει ακόμη και την διαγραφή του από τη Κοινοβουλευτική Ομάδα, σε καμία περίπτωση όμως δεν μπορεί να προκαλέσει απώλεια της βουλευτικής ιδιότητας.²³ Οι βουλευτές αντιπροσωπεύουν το έθνος, αποφασίζουν ελεύθερα και κατά συνείδηση. Αυτό επιβάλλει η αντιπροσωπευτική αρχή, η οποία είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την ελεύθερη εντολή και, αντιδιαστέλλεται της επιτακτικής εντολής.²⁴

Η αναφορά στο κομματικό φαινόμενο κρίθηκε αναγκαία για να εξηγηθεί, με βάση τα στοιχεία των πολιτικών μεταβολών που συντελέστηκαν από τη μεταπολίτευση και μετά, η κατάσταση των πολιτικών κομμάτων και η κρίση νομιμοποίησής τους στη συνείδηση της Ελληνικής κοινωνίας.

2.1 Κύριες φάσεις των πολιτικών κομμάτων της μεταπολιτευτικής περιόδου

Από τα στοιχεία των πολιτικών μεταβολών²⁵ μπορούμε να διακρίνουμε τις κύριες φάσεις των πολιτικών κομμάτων, κατά τη διάρκεια της μεταπολιτευτικής περιόδου, οι οποίες διακρίνονται:

1. Η πρώιμη φάση, αφορά την Α΄ Περίοδο της Γ Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας 1975-1977.
2. Την ενδιάμεση 1977-1996 η οποία χαρακτηρίζεται από το έντονο δικομματισμό και την ανάπτυξη του διπολισμού.
3. Την φάση του συγκλίνοντος διπολισμού²⁶ όπου σύμφωνα με τον τότε πρωθυπουργό κ. Κ. Σημίτη, «τα κόμματα μοιάζουν μεταξύ τους ολοένα και περισσότερο»²⁷
4. Η φάση της οικονομικής κρίσης.

²² Κώστας Χρυσόγονος, «Η Καταστρατήγηση του Συντάγματος στην Εποχή των Μνημονίων», Εκδόσεις Λιβάνη 2013 σελ. 27 επ.,

²³ Ευάγγελος Βενιζέλος, «Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι», Εκδόσεις Επίκεντρο σελ. 262

²⁴ Αντώνη Μανιατάκη «Η λαϊκή κυριαρχία ως λαϊκή εντολή και η διδασκαλία του Μάνεση» <http://www.constitutionalism.gr>

²⁵ Τα στοιχεία αυτά είναι από το Τμήμα Βουλευτών και Κομμάτων της Βουλής των Ελλήνων, από την ιστοσελίδα <http://www.ypes.gr> και τα επίσημα πρακτικά της Βουλής.

²⁶ Χριστόφορος Βερναρδάκης, «Πολιτικά Κόμματα Εκλογές & Κομματικό Σύστημα» Εκδόσεις Σάκουλα 2011 σελ. 329 επ.

²⁷ Κώστας Χρυσόγονος, «Η Καταστρατήγηση του Συντάγματος στην Εποχή των Μνημονίων», Εκδόσεις Λιβάνη 2013 σελ. 32

Η πρώιμη φάση χαρακτηρίζεται από την σταθεροποίηση των πολιτικών κομμάτων και την ανάπτυξη του διπολισμού. Κατά την διάρκεια της Ε΄ Αναθεωρητικής Βουλής δεν συντελούνται ιδιαίτερες πολιτικές μεταβολές. Στις εκλογές όμως της 20/11/1977 η άνοδος του ΠΑΣΟΚ, το οποίο έλαβε το 25,34% των ψήφων και 93 έδρες, με την ταυτόχρονη μείωση των κεντρικών δυνάμεων, η ΕΔΗΚ έλαβε το 11,95% των ψήφων και 15 έδρες, σηματοδοτεί την καθιέρωση του διπολικού συστήματος. Οι πολιτικές μεταβολές της περιόδου επιβεβαιώνουν την μετακίνηση προσώπων και την συγχώνευση των μικρών κομμάτων στα δύο κόμματα εξουσίας ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ.

Η πλήρης ανάπτυξη του διπολισμού εμφανίζεται την Γ περίοδο, με τα ποσοστά των κομμάτων την περίοδο αυτή να διαμορφώνονται ως εξής, ΠΑΣΟΚ 48,07% των ψήφων και 172 έδρες, Ν.Δ 35,87% των ψήφων και 115 έδρες, ΚΚΕ 10,95% και 13 έδρες. Το δικομματικό αυτό καθεστώς με τρία κόμματα στη Βουλή κυριάρχησε στην πολιτική σκηνή μέχρι το 1996, αναπτύσσοντας ένα διπολισμό ο οποίος πρόβαλε τις, πραγματικές ή μη, διαφορές των δύο κομμάτων ως διαφορές ουσίας, περιχαράκωνοντας κατ' αυτό τον τρόπο τους ψηφοφόρους. Τα μικρά αρχηγικά κόμματα, που έκαναν την εμφάνισή τους αυτή την περίοδο, δεν είχαν συνέχεια έτσι ώστε να μεταβάλλουν το πολιτικό σκηνικό

Αξίζει να σημειωθεί ότι δύο συμμαχικά κυβερνητικά σχήματα, που πραγματοποιήθηκαν στην Ε΄ και στην ΣΤ περίοδο, ήταν ειδικού σκοπού και βραχύβια. Οι σοβαρές μεταβολές στην σύνθεση των Κ.Ο. της Δ΄ Περιόδου, η μείωση των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ λόγω της οικονομικής πολιτικής, έκτακτα μέτρα κ.λ.π., η ίδρυση του κόμματος ΔΗΑΝΑ και η συνακόλουθη μείωση του αριθμού των βουλευτών της Ν.Δ, δεν επηρέασαν ουσιαστικά το δικομματικό σύστημα.

Στις εκλογές του 1989 η δύναμη των κομμάτων εμφανίζει τα ίδια ουσιαστικά χαρακτηριστικά. Στις εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου του 1989 (Ε΄ Περίοδος) η δύναμη των κομμάτων διαμορφώνεται ως εξής

Ν.Δ. 44,28% και 145 έδρες.

ΠΑΣΟΚ 39,13% και 125 έδρες.

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ & ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ 13,13% και 28 έδρες.

ΔΗΑΝΑ 1,01% και 1 έδρα.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ 0,01% και 1 έδρα.

Η αποτύπωση αυτή των πολιτικών δυνάμεων εμφανίζεται μέχρι τις εκλογές του 2009 χωρίς να μεταβάλλει το δικομματικό σκηνικό. Οι πολιτικές μεταβολές κατά την διάρκεια των κοινοβουλευτικών περιόδων που μεσολάβησαν δεν επηρέασαν ουσιαστικά το κομματικό και πολύ περισσότερο το κοινοβουλευτικό σύστημα. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι με την άνοδο των εκσυγχρονιστών στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, τον Ιανουάριο του 1996, (πρωθυπουργία Κ. Σημίτη), το κόμμα αυτό μεταμορφώθηκε περισσότερο σε ένα κρατικό κόμμα, εγκαταλείποντας τα όποια εναπομείναντα σοσιαλδημοκρατικά χαρακτηριστικά του, όπως έκαναν και τα περισσότερα σοσιαλιστικά κόμματα της Ε.Ε.. Η

Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, η συνθήκη του Μάαστριχτ, η ΟΝΕ, ήταν μερικά από τα σημαντικά πολιτικά γεγονότα που συνετέλεσαν στη σύγκλιση των ιδεολογιών και για αυτόν το λόγο η φάση αυτή χαρακτηρίζεται ως φάση του συγκλίνοντος διπολισμού.

Η οικονομική κρίση και η υπαγωγή της χώρας στα μνημόνια έφεραν σοβαρές αναταράξεις στο πολιτικό σκηνικό. Τα δύο μεγάλα κόμματα φάνηκαν αδύναμα να διαχειριστούν την τεράστια οικονομική κρίση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αναπτυχθούν νέα χαρακτηριστικά στο κυβερνητικό σύστημα, οι πολιτικοί σχηματισμοί έχασαν την πρωτοκαθεδρία στην διαμόρφωση της πολιτικής, η οποία ουσιαστικά πέρασε στα χέρια των τεχνοκρατών.

Η υπαγωγή, μέσω των μνημονίων, της πολιτικής ζωής της χώρας στον πλήρη έλεγχο των πιστωτών της, δημιούργησε νέες συνθήκες λειτουργίας του κοινοβουλευτικού πολιτικού συστήματος. Η ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας με την ταυτόχρονη υποβάθμιση του ρόλου του κοινοβουλίου, η αποδυνάμωση του ρόλου των πολιτικών κομμάτων ως αποτέλεσμα της εκχώρησης της πολιτικής εξουσίας σε εξωθεσμικά κέντρα, είναι τα κύρια χαρακτηριστικά των κοινοβουλευτικών περιόδων από το 2009 μέχρι σήμερα. Η ένταση των χαρακτηριστικών αυτών, οδήγησε αρκετούς συγγραφείς να συγκρίνουν άμεσα τις συνθήκες λειτουργίας του κοινοβουλίου στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης με τις αντίστοιχες του μεσοπολέμου.

Αδιαμφισβήτητα η οικονομική κρίση και όσα την ακολούθησαν επηρέασαν την πορεία των πολιτικών κομμάτων. Αναλυτικότερα στις εκλογές που έγιναν στις 4/10/2009 και ανέδειξαν την Βουλή της ΙΓ Κοινοβουλευτικής Περιόδου, η δύναμη των πολιτικών κομμάτων διαμορφώθηκε ως εξής:

ΠΑΣΟΚ 43,94% και 160 έδρες

Ν.Δ 33,49% και 91 έδρες

ΚΚΕ 7,53% και 21 έδρες

ΛΑΟΣ 5,62% και 15 έδρες

ΣΥΡΙΖΑ 4,59% και 13 έδρες.

Το τέλος της εκλογικής περιόδου οι έδρες των Κ.Ο των κομμάτων παρουσιάζουν την εξής εικόνα

ΠΑΣΟΚ 129 ,Ν.Δ 72, ΚΚΕ 21, ΛΑΟΣ 16, ΣΥΡΙΖΑ 11, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ 31, ΔΗΜΑΡ 10, ΑΝΕΛ 10 .

Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα της ψήφισης του πρώτου και δεύτερου μνημονίου.

Συγκεκριμένα στις 6/5/2010 ψηφίστηκε το πρώτο μνημόνιο, δύο βουλευτές του ΠΑΣΟΚ και δύο της Ν.Δ ανεξαρτητοποιήθηκαν.

Μέχρι την ψήφιση του δεύτερου μνημονίου υπήρξαν πολιτικές μεταβολές οι οποίες δεν άλλαξαν ριζικά το τοπίο στις Κ.Ο των κομμάτων. Η διαγραφές

βουλευτών από τα δύο μεγάλα κόμματα ήταν μικρής εμβέλειας είχαν όμως μεγάλη πολιτική σημασία, την οποία προσέδιδε η προσωπικότητα και το κύρος των στελεχών που διεγράφησαν.

Στις 16/11/2011 πήρε ψήφο εμπιστοσύνης η κυβέρνηση Παπαδήμου, η μονοκομματική κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ παρέδωσε την κυβέρνηση στον τεχνοκράτη Λουκά Παπαδήμο ο οποίος εξασφάλισε ευρεία κοινοβουλευτική πλειοψηφία 255 βουλευτών, στηριζόμενος από τρία κόμματα και τρεις ανεξάρτητους βουλευτές που έδωσαν ψήφο εμπιστοσύνης.

Την συγκεκριμένη ημέρα οι Κ.Ο. των κομμάτων είχαν την εξής δύναμη Βουλευτών, ΠΑΣΟΚ 153, Ν.Δ. 83, ΚΚΕ 21, ΛΑΟΣ 16, ΣΥΡΙΖΑ 9, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ 18. Η πολιτική γεωγραφία των ανεξάρτητων βουλευτών σύμφωνα με το κόμμα ανακήρυξης είναι:

- Επτά βουλευτές προερχόμενοι από το ΠΑΣΟΚ, οι οποίοι διεγράφησαν επειδή εναντιώθηκαν στη ψήφιση του μνημονίου και του εφαρμοστικού νόμου.
- Επτά βουλευτές προερχόμενοι από τον χώρο της Ν.Δ., οι οποίοι διαφώνησαν με τη πολιτική του κόμματος για το μνημόνιο και διεγράφησαν από το κόμμα τους.
- Μία διαγραφή, αυτή του μετέπειτα αρχηγού των ΑΝΕΛ, οι πολιτικοί λόγοι της οποίας δεν σχετίζονται άμεσα με την ψήφιση του μνημονίου αλλά με την παροχή ψήφου εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση Παπαδήμου.
- Τέσσερις βουλευτές αποχώρησαν από τον ΣΥΡΙΖΑ και δημιούργησαν στις 26/3/2012 την Κ.Ο της Δημοκρατικής Αριστεράς.

Η παραπάνω απεικόνιση των πολιτικών δυνάμεων στο κοινοβούλιο αλλάζει ριζικά στις 12/2/2012. Την ημερομηνία αυτή έχουμε την ψήφιση του δεύτερου μνημονίου και δρομολογούνται σειρά από σοβαρές πολιτικές εξελίξεις. Σε επίπεδο κοινοβουλίου μεταβάλλεται η σύνθεση των πολιτικών κομμάτων κατά τρόπο δραματικό για τα δύο μεγάλα κόμματα. Έχουμε τέσσερις παραιτήσεις βουλευτών, τρεις από τον χώρο του ΠΑΣΟΚ, μία από την Ν.Δ, ενώ τον δρόμο της ανεξαρτητοποίησης, αφού διεγράφησαν από τους αρχηγούς των κομμάτων τους, επέλεξαν είκοσι δύο βουλευτές του ΠΑΣΟΚ και δεκαεννέα βουλευτές της Ν.Δ.. Επιπλέον υπήρξαν και δύο ανεξαρτητοποιήσεις βουλευτών του ΛΑΟΣ. Η δύναμη των πολιτικών κομμάτων διαμορφώνεται σε επίπεδο Κ.Ο. ως εξής,

ΠΑΣΟΚ 131, Ν.Δ. 62, ΚΚΕ 21, ΛΑΟΣ 14, ΣΥΡΙΖΑ 9, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ 63.

Σε πολιτικό επίπεδο όμως δεν επηρεάστηκε η κυβερνητική εξουσία. Η κυβέρνηση του Λουκά Παπαδήμου, αν και απώλεσε την πλειοψηφία των κομμάτων που την στήριξαν αρχικά, συνέχισε να έχει την στήριξη της Βουλής από τα κόμματα ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ, ενώ το ΛΑΟΣ του κ. Καρατζαφέρη αφού δεν ψήφισε το δεύτερο μνημόνιο ουσιαστικά έπαψε να στηρίζει την κυβέρνηση.

Το κλείσιμο της πολυτάραχης ΙΓ περιόδου μετά την ψήφισή των δύο μνημονίων βρίσκει τα δύο πολιτικά κόμματα που κυριάρχησαν στην πολιτική ζωή για

σαράντα περίπου χρόνια κατακερματισμένα, με ένα έλλειμμα 50 εδρών, ενώ εμφανίστηκαν στη πολιτική ζωή δύο νέα κόμματα. Το ένα στο χώρο της δεξιάς παράταξης, το κόμμα των ΑΝΕΛ που σχημάτισε Κ.Ο στις 3/4/2012 και το άλλο στο χώρο της αριστεράς, η ΔΗΜΑΡ που σχημάτισε Κ.Ο στις 26/3/2012.

Η δύναμη των Κ.Ο στις 9/4/2012 είναι,

ΠΑΣΟΚ 129, Ν.Δ 72, ΛΑΟΣ 16 ΣΥΡΙΖΑ 11 ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ 31 ΔΗΜΑΡ 10, ΑΝΕΛ 10.

Η ψήφιση των δύο μνημονίων και οι πολιτικές μεταβολές που συντελέστηκαν, σηματοδότησαν ουσιαστικά το τέλος των μονοκομματικών κυβερνήσεων και επιβεβαίωσαν τον συγκλίνοντα διπολισμό. Δημιουργείται ένα νέο δίπολο ανάμεσα στις μνημονιακές και στις αντιμνημονιακές δυνάμεις. Στις εκλογές που ακολούθησαν η πύλωση στο σχήμα μνημόνιο –αντιμνημόνιο εκφράστηκε και στην κάλπη. Ο ΣΥΡΙΖΑ, εκφράζοντας τις κινήσεις των «αγανακτισμένων πολιτών», αναδεικνύεται σε δεύτερο κόμμα σπάζοντας το δικομματικό σκηνικό. Τα δύο παραδοσιακά, για σαράντα και πλέον χρόνια, μεγάλα κόμματα Ν.Δ και ΠΑΣΟΚ παρουσιάζουν μεγάλες απώλειες.

Ν.Δ, 18,85% και 108 έδρες

ΣΥΡΙΖΑ, 16,79% και 52 έδρες

ΠΑΣΟΚ, 13,18% και 41 έδρες

ΑΝΕΛ, 10,62% κι 33 έδρες

Κ.Κ.Ε, 8,48% και 26 έδρες

Χ.Α., 6,97% και 21 έδρες

ΔΗΜΑΡ, 6,11% και 19 έδρες.

Η αύξηση της εκλογικής δύναμης των αντιμνημονιακών δυνάμεων είναι προφανής, παράλληλα όμως εμφανίζονται νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά ως έκφραση αγανάκτησης του εκλογικού σώματος.

Α) Η αύξηση της αποχής που φτάνει στο ποσοστό 34,88% από 29,05% των προηγούμενων εκλογών.

Β) Η είσοδος της οργάνωσης Χρυσή Αυγή στο Κοινοβούλιο.

Γ) Το ΛΑΟΣ δεν καταφέρνει να μπει στην Βουλή.

Δ) Η νέα Βουλή διαλύεται επειδή δεν μπορεί να σχηματίσει κυβέρνηση, η χώρα με προσωρινή κυβέρνηση οδηγείται σε εκλογές στις 17/6/2012.

Τα αποτελέσματα των εκλογών αυτών ήταν,

Ν.Δ 29,66% 129 έδρες

ΣΥΡΙΖΑ 26,389% 71 έδρες

ΠΑΣΟΚ 12,28% 33 έδρες

ΑΝΕΛ 7,51% 20 έδρες

Χ.Α. 6,92% 18 έδρες

ΔΗΜΑΡ 6,26% 17 έδρες

Κ.Κ.Ε 4,5% 12 έδρες.

Το φαινόμενο της επτακομματικής Βουλής εδραιώνεται, η αποχή των ψηφοφόρων έχει αυξητική τάση και φτάνει στο 37,51% του εκλογικού σώματος. Η Βουλή δίνει ψήφο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση Σαμαρά η οποία στηρίζεται από την Ν.Δ., το ΠΑΣΟΚ και την ΔΗΜΑΡ. Έτσι σχηματίζεται κυβέρνηση με ευρεία πλειοψηφία 179 βουλευτών. Κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής ψηφίστηκαν οι εφαρμοστικοί νόμοι των μνημονίων οι οποίοι ήταν σκληροί και επώδυνοι για το λαό. Αποτέλεσμα της σκληρής μνημονιακής πολιτικής ήταν οι πολιτικές μεταβολές που συντελέστηκαν και διαμόρφωσαν, στις 23/12/2014 λίγο πριν τη διάλυση της Βουλής και την προκήρυξη εκλογών, την δύναμη των Κ.Ο ως εξής:

Ν.Δ 127 έδρες, ΣΥΡΙΖΑ 71 έδρες, ΠΑΣΟΚ 28 έδρες, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ 25 έδρες, Χ.Α 16 έδρες, ΔΗΜΑΡ 9 έδρες, ΑΝΕΛ 12 έδρες, Κ.Κ.Ε 12 έδρες.

Το μεγαλύτερο πλήγμα δέχτηκε η ΔΗΜΑΡ ως κυβερνητικός εταίρος, η οποία έχασε από την κοινοβουλευτική της δύναμη οκτώ βουλευτές. Την ίδια κοινοβουλευτική περίοδο η κυβέρνηση Σαμαρά έθεσε πρόωρα, λίγους μήνες πριν λήξει η θητεία του τέως Προέδρου, το θέμα εκλογής νέου Προέδρου της Δημοκρατίας προτείνοντας ως υποψήφιο τον κ. Σταύρο Δήμα. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ, ΑΝΕΛ Χ.Α. αλλά και η ΔΗΜΑΡ καταψηφίζουν την πρόταση. Στην τρίτη ψηφοφορία, ο υποψήφιος Πρόεδρος δεν έλαβε την απαιτούμενη πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των βουλευτών, οπότε σύμφωνα με το Σύνταγμα η Βουλή διαλύθηκε και προκηρύχθηκαν εκ νέου εκλογές. Η άρνηση ψήφου για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας από τα κόμματα της αντιπολίτευσης δεν αναφερόταν στην καταλληλότητα ή όχι του προτεινόμενου υποψηφίου, αλλά στην βούληση των κομμάτων της αντιπολίτευσης να οδηγήσουν την χώρα σε εκλογές, έτσι ώστε να σταματήσει η λιτότητα που επέβαλαν τα μνημόνια και να ακολουθηθεί μια άλλη πολιτική εκτός μνημονίων. Το κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ, βασικός εκφραστής της αντιμνημονιακής πολιτικής, το οποίο έβλεπε μέσα από τις δημοσκοπήσεις να ανεβαίνουν τα εκλογικά του ποσοστά, ιδιαίτερα μετά τις δημοτικές εκλογές και τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, η προσφυγή στις κάλπες θα του εξασφάλιζε την πρωτιά στις επικείμενες εκλογές και θα του επέτρεπε να παίξει καθοριστικό ρόλο στις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις. Η στάση των κομμάτων της αντιπολίτευσης να αντιμετωπίσουν την προεδρική εκλογή ως ευκαιρία προσφυγής στη κάλπη στιγματίστηκε πολιτικά αλλά και σε επίπεδο θεωρίας, ως πλήγμα στο θεσμό του Προέδρου της Δημοκρατίας.²⁸

²⁸ Γ. Σωτηρέλη «Οι θεσμοί στη δίνη των κομματικών σκοπιμοτήτων», Ηλεκτρονικό Περιοδικό «Χρόνος» τ.χ. 21, Ιανουάριος 2015

Οι εκλογές που προκηρύχθηκαν στις 25/1/2015 έδωσαν τα παρακάτω αποτελέσματα:

ΣΥΡΙΖΑ 36,34% και 149 έδρες, Ν.Δ 27,81% και 76 έδρες, Χ.Α 6,08% και 17 έδρες, ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ 6,05% και 17 έδρες, ΚΚΕ 5,47% και 15 έδρες ΑΝΕΛ 4,75% και 13 έδρες ΠΑΣΟΚ 4,68% και 13 έδρες.

Ο ΣΥΡΙΖΑ σχηματίζει κυβέρνηση με την συμμετοχή των ΑΝΕΛ. Οι εξελίξεις κατά την ΙΣΤ κοινοβουλευτική περίοδο είναι καταγιγιστικές. Η Ν.Δ και το ΠΑΣΟΚ κάτω από την πίεση των γεγονότων και βλέποντας ότι η πλήρης εμμονή στην γραμμή των μνημονίων οδήγησε σε συρρίκνωση της εκλογικής τους βάσης, ιδιαίτερα του ΠΑΣΟΚ, περνούν στην εσωκομματική διαδικασία αλλαγής των αρχηγών τους. Ο ΣΥΡΙΖΑ από αντιμνημονιακό κόμμα με αναφορές στην αριστερά και το μαζικό κίνημα μετατρέπεται σταδιακά σε κρατικό κόμμα και φέρνει στην Βουλή για ψήφιση το τρίτο μνημόνιο .Αξίζει να σημειωθεί ότι η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ μετά από ένα μαραθώνιο διαπραγματεύσεων με τους δανειστές προτείνουν δημοψήφισμα. Το δημοψήφισμα διεξήχθη στις 5/7/2015 και η πλειοψηφία του ελληνικού λαού (61,31%) είπε «ΟΧΙ» στην συμφωνία, χωρίς βέβαια να παραμένει ασχολίαστο το μεγάλο ποσοστό αποχής που έφτασε σε 37,5% του εκλογικού σώματος.

Η κυβέρνηση υποτάσσεται στις μεγάλες πιέσεις των δανειστών και το ενδεχόμενο ενός «GREXIT» και προχώρησε στην αποδοχή της πιο επαχθούς μέχρι σήμερα συμφωνίας, το τρίτο μνημόνιο, την οποία έφερε στην Βουλή για ψήφιση και απέσπασε μεγάλη πλειοψηφία. Τη νέα συμφωνία ψήφισαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης εκτός του ΚΚΕ και της Χ.Α., που δεν την ψήφισαν για διαφορετικούς λόγους το κάθε κόμμα. Η ψήφιση του τρίτου μνημονίου δημιούργησε όμως μεγάλους κλυδωνισμούς στο εσωτερικό του ΣΥΡΙΖΑ, 25 βουλευτές του κόμματος δεν συναίνεσαν στην ψήφιση του.

Μετά την ψήφιση του μνημονίου, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ παραιτήθηκε και οδήγησε την χώρα σε εκλογές, κατ' αυτόν τον τρόπο ξεκαθάρισε με την εσωτερική αντιπολίτευση. Η απόφαση αυτή οδήγησε στην παραίτηση των 25 βουλευτών του κυβερνητικού κόμματος που δεν ψήφισαν τα προ απαιτούμενα της νέας συμφωνίας και προχώρησαν στην δημιουργία νέου κόμματος με την επωνυμία ΛΑΪΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ.²⁹

Κύριο χαρακτηριστικό των εκλογών της 20/09/2015 ήταν η μεγάλη αποχή. Το 43,43% του εκλογικού σώματος απείχε από τις εκλογές. Όλα τα κόμματα έχασαν σημαντικό αριθμό ψηφοφόρων, ενώ εισέρχεται στο Κοινοβούλιο το κόμμα της Ένωσης Κεντρώων μετά από πολυετή προσπάθεια για την είσοδο του στη Βουλή με ποσοστό 3,44%.

Η σύνθεση της νέας Βουλής της ΙΖ εκλογικής περιόδου είναι:

²⁹ Επίσημα Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων 21/08/2015

ΣΥΡΙΖΑ 145 έδρες, ΝΔ 75 έδρες, Χ.Α 18 έδρες, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ (ΠΑΣΟΚ –ΔΗΜΑΡ) 17 έδρες, ΚΚΕ 15 έδρες, ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ 11 έδρες, ΑΝΕΛ 10 έδρες, ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΩΩΝ 9 έδρες

Η καθιέρωση της Χ.Α ως τρίτο κόμμα, η συμπαράταξη δύο κομμάτων που άσκησαν κυβερνητική πολιτική στην ΙΕ κοινοβουλευτική περίοδο (ΠΑΣΟΚ-ΔΗΜΑΡ) και η πτώση της δύναμης του κόμματος ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ είναι τα κύρια χαρακτηριστικά των εκλογών.

Η ψήφιση του πακέτου προ απαιτούμενων στις 19/11/2015 είχε άμεσο αντίκτυπο στα κόμματα της κυβέρνησης:

- Παραιτήθηκε από το βουλευτικό αξίωμα προβεβλημένο στελέχος και πρώην κυβερνητικός εκπρόσωπος της πρώτης κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ.
- Διαγράφηκε από την Κ.Ο. με απόφαση του πρωθυπουργού, ιστορικό κοινοβουλευτικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΡΙΖΑ. Η διαγραφή έγινε κατά τρόπο που συνάδει με αρχηγικό κρατικό κόμμα και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με προηγούμενη δήλωση του ίδιου του πρωθυπουργού και αρχηγού του ΣΥΡΙΖΑ, όταν είχε τεθεί το θέμα των βουλευτών που διαφωνούσαν με την ψήφιση του τρίτου μνημονίου, ο οποίος είχε δηλώσει ότι δεν προβλέπεται από το καταστατικό του ΣΥΡΙΖΑ η διαγραφή με απόφαση του προέδρου της Κ.Ο.
- Διαγράφεται, από τον πρόεδρο του κυβερνητικού εταίρου ΑΝΕΛ, βουλευτής που δεν ψήφισε τα μέτρα.

Η κυβερνητική πλειοψηφία απώλεσε δύο έδρες.

Από την πορεία των κομμάτων την περίοδο της οικονομικής κρίσης μπορούν να εξαχθούν αρκετά συμπεράσματα.

- Η εσωκομματική δημοκρατία δέχτηκε τεράστιο πλήγμα. Οι μαζικές διαγραφές βουλευτών που παρατηρήθηκαν στις Κ.Ο των κομμάτων εξουσίας, σε συνδυασμό με τη διαμόρφωση πολιτικής από ένα στενό περιβάλλον στο πρωθυπουργικό γραφείο χαρακτηρίζουν τα κόμματα εξουσίας.
- Η πολιτική αυτή είναι αντανάκλαση της υποχρεωτικής επιβολής των μέτρων πολιτικής όχι από θεσμοθετημένα πολιτικά όργανα όπως τα κόμματα, αλλά από τεχνοκράτες των πιστωτών, ΔΝΤ, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Επιβεβαιώθηκε ότι ο βουλευτής είναι πλήρως εξαρτημένος από την κοινοβουλευτική ομάδα. Στη σταυροδοσία και στη δεσμευτική εκλογή αφού προηγείται η απόφαση του κόμματος³⁰. Έτσι ο βουλευτής χάνει το δικαίωμα έκφρασης της βούλησης του.

³⁰Ξ. Κοντιάδης «Ελλειμματική Δημοκρατία. Κράτος και κόμματα στη σύγχρονη Ελλάδα», Εκδόσεις Σιδέρης Αθήνα 2009 σελ. 91 επ.

Τα παραπάνω στοιχεία οδήγησαν στην απαξίωση των πολιτικών κομμάτων που εκφράστηκε και εκλογικά με:

- υψηλό ποσοστό αποχής,
- αποδοκιμασία των κομμάτων εξουσίας,
- ψήφο χωρίς σαφή ιδεολογικό προσανατολισμό.

Τα στοιχεία αυτά αποτελούν απειλή και για το αντιπροσωπευτικό σύστημα.

3.Λειτουργία της Βουλής

Οι αρμοδιότητες της Βουλής κατά το Σύνταγμα είναι, η νομοθετική λειτουργία, η αναθεωρητική του Συντάγματος, η παροχή ή άρνηση ψήφου εμπιστοσύνης στην Κυβέρνηση, ο διαρκής έλεγχος της Κυβέρνησης, η πρόταση για την διενέργεια δημοψηφίσματος, η κύρωση πράξης νομοθετικού περιεχομένου, η πρόταση κατηγορίας κατά του Προέδρου της Δημοκρατίας και η παραπομπή του σε δίκη, η παροχή άδειας για την άσκηση δίωξης κατά Βουλευτή, η πρόταση κατηγορίας κατά μελών της Κυβέρνησης και η παραπομπή τους σε δίκη, η ψήφιση του προϋπολογισμού και του απολογισμού του Κράτους και της Βουλής, η έκφραση γνώμης για πρόσωπα που αναλαμβάνουν ηγετικές θέσεις σε δημόσιες υπηρεσίες και ανεξάρτητες αρχές³¹.

Οι αρμοδιότητες αυτές ασκούνται από τις δύο κύριες λειτουργίες του Κοινοβουλίου, τη νομοθετική λειτουργία και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο. Η υπαγωγή της χώρας στο καθεστώς των μνημονίων επηρέασε αρνητικά τις δύο κύριες λειτουργίες, καταφέροντας ιδιαίτερο πλήγμα στον πυρήνα του κοινοβουλευτισμού που είναι η νομοθετική λειτουργία.

3.1 Νομοθετική Λειτουργία.

Στο Σύνταγμα, άρθρο 26, καθιερώνεται με σαφήνεια η διάκριση των λειτουργιών, στην πρώτη παράγραφο ορίζεται *«Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από την Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας»*.

Οι διατάξεις του άρθρου 26 είναι στις μη αναθεωρούμενες διατάξεις του άρθρου 110 και ανήκουν στο σκληρό πυρήνα του Συντάγματος. Πλήθος διατάξεων, συγκεκριμένα το Γ' τμήμα του Συντάγματος και ιδιαίτερα τα άρθρα 70-80 ορίζουν τον τρόπο άσκησης του νομοθετικού έργου και τους περιορισμούς. Ο κανονισμός της Βουλής, ο οποίος συγκαταλέγεται στις πηγές του Συντάγματος³², εξειδικεύει τον τρόπο εισαγωγής και τις διαδικασίες συζήτησης και ψήφισης των νομοσχεδίων, έτσι ώστε να διαφυλάσσεται η ουσία της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και να γίνονται σεβαστοί οι όροι του «δημοκρατικού παιχνιδιού». Το συνταγματικό κείμενο εγγυάται την αρχή της πλειοψηφίας αλλά και τα δικαιώματα της μειοψηφίας.³³

³¹ Κωνσταντίνος Μαυριάς «Συνταγματικό Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2005 σελ. 254

³² Κωνσταντίνος Μαυριάς «Συνταγματικό Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2005 σελ. 253

³³ Γιώργος Ν. Καραβοκύρης «Το Σύνταγμα και η Κρίση. Από το δίκαιο της ανάγκης στην αναγκαιότητα του Δικαίου», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2014 σελ. 140

Η τήρηση επομένως των διαδικασιών της νομοπαραγωγικής διαδικασίας είναι ουσιαστική γιατί σε κάθε άλλη περίπτωση «(...) η Δημοκρατία εκπίπτει, καθώς υπονομεύεται η αυθεντία και η νομιμοποίηση του ίδιου του νομοθέτη. Η βούληση του λαού αδυνατεί νόμιμα να παραχθεί και δημιουργείται ρήγμα στην πολιτική αντιπροσώπευση.»³⁴.

Στο Κοινοβουλευτικό Μέρος του κανονισμού της Βουλής, το δεύτερο μέρος αναφέρεται στις διαδικασίες Νομοθετικού έργου, διασφαλίζοντας ρητά τις Συνταγματικές επιταγές του άρθρου 26 § 1 ορίζεται ότι «*Το δικαίωμα πρότασης νόμων ανήκει στη Βουλή και την Κυβέρνηση*». Τα επόμενα άρθρα προβλέπουν σειρά σημαντικών διατάξεων που ορίζουν τη συμμετοχή φορέων, Βουλευτών και κομμάτων στη διαδικασία και τον τρόπο ψήφησης των νόμων.

Το άρθρο 85 § 5 προβλέπει, εκτός από τις εκθέσεις του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους και του αρμόδιου Υπουργού Οικονομικών, (αρ.75 §2 και 3, του Συντάγματος) όταν πρόκειται για νομοσχέδιο που αφορά δαπάνες ή μειωμένα έσοδα, όταν το περιεχόμενο του νομοσχεδίου αφορά εργασιακές σχέσεις, κοινωνική ασφάλιση, συνταξιοδοτικά, φορολογικά μέτρα κ.α. αιτιολογημένη σύμφωνη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (Ο.Κ.Ε.)

Η πρόσκληση για την συνεδρίαση δίνεται στα μέλη της αρμόδιας Κοινοβουλευτικής Επιτροπής τρεις μέρες πριν την πρώτη συνεδρίαση και σε εξαιρετικές περιπτώσεις δύο μέρες πριν σύμφωνα με το άρθρο 89 του Κανονισμού της Βουλής. Αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμα και μετά τη ψήφιση του Α΄ Μνημονίου, συνεχίστηκαν εκ μέρους της Βουλής οι προσπάθειες για «καλή νομοθέτηση» όπως ορθά χαρακτηρίζει την σωστή νομοπαραγωγική διαδικασία ο Παναγιώτης Καρκατσούλης,³⁵ αναφερόμενος στο άρθρο 90 του Κανονισμού της Βουλής. Μετά τη συζήτηση επί της αρχής και των άρθρων του νομοσχεδίου, υπάρχει ένα διάστημα επτά ημερών για την δεύτερη ανάγνωση στην αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή, έτσι ώστε ο Υπουργός να απαντήσει στις γνώμες και τις προτάσεις των βουλευτών. Το άρθρο αυτό προστέθηκε στις 16/07/2010, με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής.

Η έκθεση της αρμόδιας επιτροπής διανέμεται στους Βουλευτές, τουλάχιστον δύο ημέρες πριν την εισαγωγή του νομοσχεδίου στην Ολομέλεια ή το Τμήμα σύμφωνα με το άρθρο 91 του Κανονισμού της Βουλής.

Περιορισμένη συζήτηση ή ψήφιση χωρίς συζήτηση γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 108. Με την διαδικασία αυτή συζητούνται και οι κυρώσεις των διεθνών συμβάσεων, εκτός των συμβάσεων που εμπίπτουν στις διατάξεις των άρθρων 27 και 28 §2 και 3 του Συντάγματος.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις του Κανονισμού της Βουλής διασφαλίζουν το πλήρες περιεχόμενο της λαϊκής κυριαρχίας και του Κράτους Δικαίου, οι βουλευτές είναι πλήρως ενημερωμένοι για το περιεχόμενο των νομοσχεδίων, η

³⁴ Γιώργος Ν. Καραβοκύρης «Το Σύνταγμα και η Κρίση. Από το δίκαιο της ανάγκης στην αναγκαιότητα του Δικαίου», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2014 σελ. 141

³⁵ Βιβλίο «Το μέλλον του Ελληνικού Κοινοβουλίου, Συνταγματικές και πολιτικές Διαστάσεις» επιστημονική επιμέλεια Ξ. Κοντιάδη Φ. Σπυρόπουλου. Εκδόσεις Ι. Σιδέρη σ. 200

ολοκληρωμένη συζήτηση στη Βουλή ανοίγει το διάλογο και στην κοινωνία, οι πολίτες ενημερώνονται, συμμετέχουν ενεργά στη πολιτική ζωή της χώρας και παρέχουν τη μεγαλύτερη δυνατή νομιμοποίηση.

Η νομοθετική πρωτοβουλία, η οποία σύμφωνα με άρθρο 84 του Κανονισμού της Βουλής, ανήκει Βουλή και την Κυβέρνηση, στην πράξη καταστρατηγείται. Η Βουλή δεν νομοθετεί αυτοδύναμα μέσω προτάσεων νόμων που καταθέτουν βουλευτές, αλλά κυρίως μέσω νομοσχεδίων και Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου, με πρωτοβουλία της εκτελεστικής εξουσίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τους 4000 και πλέον νόμους που ψηφίστηκαν στη Βουλή από το 1974, μόνο οι 11 είναι προτάσεις νόμου με πρωτοβουλία βουλευτών.³⁶

Μετά την ψήφιση του νόμου 3845/2010, ο οποίος σηματοδότησε την εποχή των μνημονίων για την χώρα μας, η νομοπαραγωγική διαδικασία ουσιαστικά ασκείται μόνο από την εκτελεστική εξουσία, η οποία ελέγχει την πλειοψηφία της Βουλής μέσω της επιβολής της κομματικής πειθαρχίας, όπως αναφέρθηκε και στο 2^ο κεφάλαιο.

Ο νόμος 3845/2010 χαρακτηρίστηκε από την θεωρία ως αντισυνταγματικός. Ο καθηγητής Κασιμάτης θεωρεί το νόμο αυτό νομοθετικό μόρφωμα με το οποίο η εκτελεστική λειτουργία παραπλάνησε τη Βουλή και άρα «δεν μπορεί να θεωρηθεί, κατά το Σύνταγμα, άσκησης νομοθετικής λειτουργίας, δηλαδή νόμος».³⁷ Παρόμοια άποψη φαίνεται να διατυπώνει και ο Γ. Κατρούγκαλος.³⁸

Ζήτημα συνταγματικότητας του συγκεκριμένου νόμου τέθηκε και λόγο των νομοθετικών εξουσιοδοτήσεων που παρέχει και τον καθιστούν “νόμο πλαίσιο” υπό την έννοια του άρθρου 43 § 4 του Συντάγματος. Το ζήτημα αυτό τέθηκε μεταξύ άλλων και από τους καθηγητές Γ. Κασιμάτη, Π. Παυλόπουλο, Γ. Κατρούγκαλο σύμφωνα με τη βιβλιογραφία που παρατίθεται.

Δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας η αναφορά σε περαιτέρω ζητήματα συνταγματικότητας του πρώτου μνημονίου. Τα δύο αυτά θέματα διατυπώθηκαν έτσι ώστε να δείξουν την διάσταση που έφεραν τα μνημόνια στην υποβάθμιση του ρόλου της Βουλής, και στην ενίσχυση του ρόλου της εκτελεστικής εξουσίας. Σημαντικότερο παράδειγμα είναι η παράγραφος 9 του άρθρου μόνου του νόμου 3847/2010, με βάση την οποία μετατίθεται η εξουσία από την νομοθετική στη εκτελεστική. Σύμφωνα με την παράγραφο αυτή τροποποιείται η §4 του άρθρου 1 του νόμου 3845/2010, η οποία προβλέπει την κύρωση από την Βουλή των μνημονίων και συμβάσεων που υπογράφονται από τον Υπουργό Οικονομικών, και η λέξη «κύρωση» αντικαθίσταται από τις

³⁶ Προκόπης Παυλόπουλος «Το Δημόσιο Δίκαιο στον Αστερισμό της Οικονομικής Κρίσης», Εκδόσεις Λιβάνη σελ. 207

³⁷ Γιώργος Κασιμάτης «Το Απάνθρωπο Καθεστώς Δανεισμού της Ελλάδας», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα σελ.64.

³⁸ <http://www.constitutionalism.gr/site/1653memoranda-sunt-servanda-h-syntgmatikotita-toy-nom->

λέξεις «συζήτηση και ενημέρωση. Ισχύουν κι εκτελούνται από την υπογραφή τους.». Είναι προφανής η τάση παραμερισμού του Κοινοβουλίου.³⁹

Η διαδικασία υποβάθμισης του ρόλου του Κοινοβουλίου στη νομοπαργωγική διαδικασία έχει και άλλες πλευρές, που αφορούν την διαδικασία ψήφισης νομοσχεδίων, την θέσπιση κανόνων δικαίου με νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις και Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Βουλής:⁴⁰

- Το έτος 2009, ψηφίστηκαν 81 νομοσχέδια και κανένα από αυτά δεν ψηφίστηκε με την διαδικασία του επείγοντος ή κατεπείγοντος.
- Το 2010, ψηφίστηκαν 93 νομοσχέδια εκ των οποίων τα 7 με την διαδικασία του κατεπείγοντος.
- Το 2011, ψηφίστηκαν 129 νομοσχέδια εκ των οποίων 1 με την διαδικασία του κατεπείγοντος.
- Το έτος 2012, ψηφίστηκαν 67 νομοσχέδια εκ των οποίων 5 με την διαδικασία του κατεπείγοντος και ένα με την διαδικασία του επείγοντος.
- Το έτος 2013, ψηφίστηκαν 122 νομοσχέδια εκ των οποίων 6 με την διαδικασία του κατεπείγοντος.
- Το έτος 2014, ψηφίστηκαν 95 νομοσχέδια εκ των οποίων 3 με την διαδικασία του κατεπείγοντος και 1 με την διαδικασία του επείγοντος.
- Το έτος 2015, μέχρι την στιγμή που γράφεται η συγκεκριμένη εργασία, έχουν ήδη ψηφιστεί 17 νομοσχέδια εκ των οποίων 7 με την διαδικασία του κατεπείγοντος.

Με την διαδικασία του κατεπείγοντος η δυνατότητα ουσιαστικής πληροφόρησης, επεξεργασίας και συζήτησης εκ μέρους του Κοινοβουλίου είναι περιορισμένη. Όλες οι διαδικασίες ουσιαστικής συζήτησης παρακάμπτονται, το νομοσχέδιο, σύμφωνα με το άρθρο 109 του Κανονισμού της Βουλής, παραπέμπεται στην αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή που αν δεχθεί τον χαρακτηρισμό του κατεπείγοντος το συζητάει σε μία συνεδρίαση και καταθέτει την έκθεση στην Ολομέλεια όπου και ψηφίζεται σε μία συνεδρίαση διάρκειας 10 ωρών. Η διαδικασία αυτή αποκλείει τον ουσιαστικό διάλογο στη Βουλή, οι βουλευτές δεν είναι ενημερωμένοι η συζήτηση είναι περιορισμένη, διεξάγεται κατά βάση μεταξύ των εισηγητών, των εκπροσώπων των κομμάτων και των πολιτικών αρχηγών. Ο λαός δεν έχει καμία ουσιαστική δυνατότητα ενημέρωσης και συμμετοχής στο διάλογο άρα δεν μπορεί να παράσχει και την πολιτική νομιμοποίηση. Αν εξετάσουμε τα νομοσχέδια που ψηφίστηκαν με την διαδικασία του κατεπείγοντος, θα διαπιστώσουμε ότι από τα 30 νομοσχέδια, τα 23 ήταν του Υπουργείου Οικονομικών, τα οποία επέφεραν σημαντικές αλλαγές στο βιοτικό επίπεδο του Ελληνικού Λάου. Στη διαδικασία ψήφισης των

³⁹ Δημήτρης Καλτσώνης «Οι λειτουργίες του κράτους και του δικαίου στην οικονομική κρίση» http://kaltsonis.blogspot.gr/2010/11/blog-post_9249.html

⁴⁰ Τα στοιχεία αυτά είναι από το αρχείο της διεύθυνσης Νομοθετικού Έργου της Βουλής των Ελλήνων.

νομοσχεδίων αυτών, στα περισσότερα αν όχι σε όλα, δεν έγινε συζήτηση με τους φορείς.

Σοβαρή υποβάθμιση του ρόλου του Κοινοβουλίου αποτελεί και η ψήφιση σε ένα άρθρο πολλών διαφορετικών διατάξεων. Η ψήφιση νομοσχεδίων σε ένα άρθρο είναι αντισυνταγματική αφού παρακάμπτει ένα στάδιο της διαδικασίας ψήφισης και συγκεκριμένα την κατά άρθρο συζήτηση, σύμφωνα με το άρθρο 76 §1 του Συντάγματος.⁴¹

Η ψήφιση πολυάριθμων διατάξεων που αφορούν ετερόκλητα πεδία εφαρμογής (συνταξιοδοτικά, δημοσιονομικά, κ.α.), υποχρεώνει τους Βουλευτές σε ψήφιση ή καταψήφιση, αποδυναμώνοντας την ελευθερία έκφρασης γνώμης των Βουλευτών και με μερική έστω διαφοροποίηση. Ταυτόχρονα αποδυναμώνεται και ο ρόλος της αντιπολίτευσης και επομένως μειώνεται η Κοινοβουλευτική διαδικασία⁴².

Η νομοθέτηση με ΠΝΠ είναι επίσης μια διαδικασία που υποβαθμίζει το ρόλο της Βουλής. Σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 1 του Συντάγματος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να εκδώσει ΠΝΠ ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου για να καλύψει επείγουσες και απρόβλεπτες ανάγκες.

Η διαδικασία αυτή που προβλέπει το Σύνταγμα για κάλυψη επείγουσών και απρόβλεπτων αναγκών, έχει μετατραπεί, από έκτακτη, σε τακτική διαδικασία νομοθέτησης. Από το 1975-2010 εκδόθηκαν κατά μέσο όρο 2-3 πράξεις νομοθετικού περιεχομένου κατ' έτος. Μετά την ένταξη της χώρας στο καθεστώς μνημονίων υπάρχει αύξηση του ρυθμού εκδόσεως φθάνοντας το 2012 τις 25 ΠΝΠ δηλαδή το 20% των πράξεων που εκδόθηκαν από το 1975 έως σήμερα⁴³

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΠΝΠ παράγει έννομα αποτελέσματα από την ημέρα δημοσίευσης της στο ΦΕΚ χωρίς να έχει κυρωθεί από τη Βουλή, από την οποία μπορεί να μη κυρωθεί ποτέ. Η παθολογία των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου κορυφώνεται όταν συμπληρώνει ή διορθώνει νόμους λίγες ημέρες μετά την ψήφιση του νόμου ή ακόμα και την ίδια ημέρα, όπως για παράδειγμα η ΠΝΠ *«επιμέρους ρυθμίσεις επί των επειγόντων μέτρων εφαρμογής του ν.4046/2012 και το Μεσοπρόθεσμο Πεδίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, 2013-2016»* (ΦΕΚ Α224 της 12^{ης} Νοεμβρίου 2012) δημοσιεύθηκε την ίδια μέρα με τον ν.4093/2012, τις διατάξεις του οποίου διόρθωνε.

Η νομοπαραγωγική διαδικασία με ΠΝΠ μειώνει την ύλη του κοινού νομοθέτη. Συντελεί μαζί με τις επείγουσες Κοινοβουλευτικές διαδικασίες που αναπτύχθηκαν παραπάνω σε ένα μοντέλο συντεταγμένης δημοκρατίας, με

⁴¹ Χρυσόγονου- Καϊδάτζη «Γνωμοδότηση για το Μνημόνιο III»
http://dikastis.blogspot.gr/2012/11/blog-post_3889.html

Επίσης Γ. Κασιμάτης Ο.Α. σ.62

⁴² Γιώργος Ν. Καραβοκύρης «Το Σύνταγμα και η Κρίση. Από το δίκαιο της ανάγκης στην αναγκαιότητα του Δικαίου», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2014 σελ. 150

⁴³ Προκόπης Παυλόπουλος «Το Δημόσιο Δίκαιο στον Αστερισμό της Οικονομικής Κρίσης», Εκδόσεις Λιβάνη σελ. 205.

μείωση του κράτους δικαίου αφού δεν γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα της μειοψηφίας⁴⁴.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από το σύνολο των πράξεων νομοθετικού περιεχομένου έχουν κυρωθεί από τη Βουλή ανά Κοινοβουλευτική περίοδο:

- ΙΓ Περίοδο 12 ΠΝΠ
- ΙΕ Περίοδο 21 ΠΝΠ
- ΙΣΤ Περίοδο 3 ΠΝΠ

Είναι χαρακτηριστική η υποβάθμιση της συζήτησης κατά τη διαδικασία κύρωσης τους. Στις 24/11/2015 είναι εγγεγραμμένο στην Ημερήσια Διάταξη της Ολομέλειας της Βουλής σχέδιο νόμου που κυρώνει με ένα νόμο 12 ΠΝΠ με ετερόκλητες διατάξεις.⁴⁵ Η συχνή τροποποίηση διατάξεων νόμων με ΠΝΠ δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου, ούτε οι επαγγελματίες έμπειροι νομικοί δεν μπορούν να γνωρίζουν τις αλλαγές στο νομικό πλαίσιο που συντελούνται καθημερινά από τις ΠΝΠ, όπως ορθά υποστηρίζει ο καθηγητής Σπύρος Βλαχόπουλος⁴⁶. Η νομοθέτηση με ΠΝΠ έχει στιγματιστεί σε πολλές συνεδριάσεις της Βουλής, αναδείχτηκε σε ειδικό θέμα και έγινε εκτενής αναφορά στη συνεδρίαση της 21/11/2012, επίσης στις 12/6/2013 με το κλείσιμο της ΕΡΤ.⁴⁷

Σημαντική υποβάθμιση της νομοθετικής λειτουργίας είναι ο θεσμός της νομοθετικής εξουσιοδότησης ο οποίος σε περιόδους κρίσης, όπως την περίοδο του μεσοπολέμου, γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση. Η υποβάθμιση του Κοινοβουλίου, η επίκληση έκτακτων περιστατικών, η ψήφιση νομοσχεδίων με τη διαδικασία του κατεπείγοντος οδηγεί σε περιστολή της δημόσιας συζήτησης και σε περιορισμό των αντιδράσεων από συνδικαλιστικούς και άλλους φορείς.⁴⁸

Η κυριαρχία της εκτελεστικής εξουσίας πάνω τη νομοθετική εξουσία η οποία γίνεται μέσα από την νομοπαραγωγική διαδικασία που παρακάμπτουν το Κοινοβούλιο οδηγούν σε παρακμιακή πορεία τη νομοθετική εξουσία και σε πτωτική τάση το κράτος δικαίου.⁴⁹

Ο καθηγητής Γ. Κασιμάτης με παραστατικό τρόπο αναφέρει, « Όταν η Βουλή παρακάμπτεται παραπλανάται και αγνοεί τις πράξεις της κυβέρνησης, παρακάμπτεται παραπλανάται και μένει στην άγνοια ο λαός ως πολιτική κοινωνία. Αυτό καταλύει την ιστορική βάση της αστικής δημοκρατίας, ανατρέπεται την κοινοβουλευτική μορφή της και ακυρώνει τον έστω ατελή ρόλο της λαϊκής αντιπροσωπείας. Μία από τις βασικές εγγυήσεις αυτής της λειτουργίας και του ρόλου της είναι η σωστή κοινοβουλευτική διαδικασία η σωστή τήρηση της, που

⁴⁴Γιώργος Ν. Καραβοκύρης «Το Σύνταγμα και η Κρίση. Από το δίκαιο της ανάγκης στην αναγκαιότητα του Δικαίου», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2014 σελ 150

⁴⁵ www.hellenicparliament.gr

⁴⁶ <http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/klima-anasfaleias-dikaiou-stin-ellada-toy-spyroy-b...>

⁴⁷ Επίσημα Πρακτικά της Βουλής 21/11/2012 σελ.4801 επ. και 12/6/2013σελ.12942 αντίστοιχα.

⁴⁸ http://kaltsonis.blogspot.gr/2010/11/blog-post_9249.html

⁴⁹ Προκόπης Παυλόπουλος «Το Δημόσιο Δίκαιο στον Αστερισμό της Οικονομικής Κρίσης», Εκδόσεις Λιβάνη σελ. 206

αποτελεί και βάση της συνταγματικής νομιμότητας της όλης πολιτειακής δράσης»⁵⁰

Ουσιαστικά έχουμε απόλυτη κυριαρχία των κυβερνώντων. «...Οι αντιπρόσωποι του λαού απαλλαγμένοι από τα δεσμά της επιτακτικής εντολής και χωρίς ουσιαστικό έλεγχο νοσφίζονται τη λαϊκή κυριαρχία...»⁵¹

3.2 Απόφαση της Βουλής για δημοψήφισμα.

Το δημοψήφισμα είναι θεσμός άμεσης δημοκρατίας και προβλέπεται σε πολλά σύγχρονα Συντάγματα. Στην Ελλάδα εισήχθη στο σύνταγμα του 1975 με το άρθρο 44 παρ. 2. Η προκήρυξη δημοψηφίσματος έγινε για δεύτερη φορά στην Ελλάδα κατά την ΙΣΤ΄ Κοινοβουλευτική Περίοδο. Με την από 27/6/2015 απόφαση της, η Βουλή αποφασίζει δημοψήφισμα το οποίο και προκηρύχθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για τις 5/7/2015 με το ερώτημα αν δέχεται ο Ελληνικός λαός την συμφωνία που επέβαλλαν οι δανειστές, γνωστή ως συμφωνία Γιούνκερ. Η κυβέρνηση καλεί τον Ελληνικό λαό να ψηφίσει «ΟΧΙ». Η προχειρότητα της διαδικασίας, το βεβιασμένο του δημοψηφίσματος «υπονομεύει εκ των πραγμάτων την αξία της λαϊκής συμμετοχής και κινδυνεύει να εξελιχθεί σε παρωδία» σύμφωνα με τον καθηγητή Γ. Σωτηρέλη.⁵² Για καταστρατήγηση του συντάγματος κάνει λόγο ο καθηγητής Αντώνης Μανιτάκης στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,⁵³ ενώ ο καθηγητής Ν. Αλιβιζάτος κάνει λόγο για εκτροπή.⁵⁴ Το σημαντικότερο ζήτημα όμως είναι ότι, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος είναι αποφασιστικό, περιορίζει τα όρια της διακριτικής ευχέρειας της εκτελεστικής εξουσίας στη διαμόρφωση της πολιτικής και άρα τα όργανα της πολιτείας επιβάλλεται να εναρμονίσουν την νομοθετική πρωτοβουλία ή την έκδοση κυβερνητικών πράξεων με το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος. Κατ' αυτόν τον τρόπο εναρμονίζεται ο θεσμός του δημοψηφίσματος με τη λειτουργία του αντιπροσωπευτικού συστήματος.⁵⁵ Επομένως η υπογραφή νέας συμφωνίας από την κυβέρνηση υπονομεύει το αντιπροσωπευτικό σύστημα. Δεν είναι τυχαίο που ο Α. Σβώλος θεωρούσε τους θεσμούς άμεσης δημοκρατίας όπως το δημοψήφισμα «καταστατικά αλυσιστελείς» για τους εξής λόγους, «τα ερωτήματα τίθενται προς το λαό και όχι από το λαό και, το χειρότερο διατυπώνονται από τα κόμματα», ο Α. Σβώλος έθετε το αγωνιώδες αίτημα της αναγέννησης του πολιτικού υποκειμένου για την επιτυχή αυτοκυβέρνηση του λαού.⁵⁶ Η σωστή προετοιμασία και η πλήρης και σε βάθος ενημέρωση των πολιτών θα διασφάλιζαν το κύρος του

⁵⁰ Γιώργος Κασιμάτης «Το Απάνθρωπο Καθεστώς Δανεισμού της Ελλάδας», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα σελ. 65

⁵¹ Ηλίας Γ. Νικολόπουλος « Ο Θεσμός της Λαϊκής Νομοθετικής και Συνταγματικής Πρωτοβουλίας» Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1997 σελ.15

⁵² Γ. Σωτηρέλη Οι συνταγματικές παράμετροι του δημοψηφίσματος www.constitutionalism.gr/site?p=2444

⁵³ www.kathimerini.gr/821733/opinion/epikairothta/politikh/den-einai-arga-gia-th...

⁵⁴ Ν. Αλιβιζάτου Δημοψήφισμα ή εκτροπή www.Constitutionalism.gr/site?p=2440

⁵⁵ Ε Ευάγγελος Βενιζέλος, «Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι», Εκδόσεις Επίκεντρο σελ.269

⁵⁶ «Οι κατά Σβώλο διέξοδοι στην κρίση του κοινοβουλευτισμού» Γ. Καρβοκύρης www.constitutionalism.gr/site?p=421

δημοψηφίσματος ως μορφή άμεσης δημοκρατίας εναρμονισμένος με τη λειτουργία του αντιπροσωπευτικού συστήματος.

Ο θεσμός του δημοψηφίσματος αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο όταν κατοχυρωθεί συνταγματικά η πρωτοβουλία των πολιτών στην προκήρυξη του, τα δε ερωτήματα να τίθενται από το λαό έτσι ώστε το εκλογικό σώμα να αποφασίζει επί αληθινών ζητημάτων. Η διαδικασία αυτή ενεργοποιεί το θεσμό παράλληλα δε αποτελεί και τον κύριο λόγο που δεν το θεσπίζει η πολιτική εξουσία.⁵⁷

3.3 Κοινοβουλευτικός Έλεγχος

Κοινοβουλευτικός είναι ο έλεγχος της Βουλής προς την δρώσα εκτελεστική εξουσία. Ο έλεγχος αυτός ρυθμίζεται συνταγματικά έτσι ώστε η ευθύνη της εκτελεστικής εξουσίας να μην εξαντλείται ηθικά αλλά να επιδέχεται και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο. Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος της εκτελεστικής εξουσίας έχει περισσότερα πολιτικά χαρακτηριστικά παρά καθαρά νομικά.

Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος ασκείται και προς τις Α.Δ.Α., οι οποίες δεν υπόκεινται σε εποπτικό έλεγχο αλλά μόνο σε δικαστικό, μέσω των ετήσιων εκθέσεων και της επιλογής των μελών⁵⁸. Μέσω του κοινοβουλευτικού ελέγχου ενημερώνεται η Βουλή και το εκλογικό σώμα για την υπέρβαση ή μη της εντολής που έλαβε η Κυβέρνηση ενώ παράλληλα δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για παρέμβαση των Βουλευτών των Κ.Ο. και της κοινής γνώμης στη διόρθωση της πολιτικής, παραστατικά η Ιφιγένεια Καμτσιδου αναφέρει, «Οι πολιτικές της κυβέρνησης εμφανίζονται ως εκροή μιας διαδικασίας που εξασφαλίζει την διαμόρφωση τους μέσα από τον δημοκρατικό ανταγωνισμό και τον δημόσιο έλεγχο της τήρησης των κατευθύνσεων που έχει χαράξει το εκλογικό σώμα»⁵⁹.

Τα μέσα Κοινοβουλευτικού Ελέγχου σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 124 του Κανονισμού είναι:

- Η πρόταση δυσπιστίας , που ρυθμίζεται από το άρθρο 142.
- Οι αναφορές
- Οι ερωτήσεις
- Οι επίκαιρες ερωτήσεις
- Οι αιτήσεις κατάθεσης εγγράφων
- Οι επερωτήσεις
- Οι επίκαιρες επερωτήσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 53 παρ. 1 του Κανονισμού, δύο ημέρες την εβδομάδα Δευτέρα και Παρασκευή, οι συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής αφορούν μόνο κοινοβουλευτικό έλεγχο, συζητούνται επερωτήσεις και επίκαιρες ερωτήσεις. Κάθε Τρίτη πριν την έναρξη του νομοθετικού έργου γίνεται

⁵⁷ Ηλίας Γ. Νικολόπουλος « Ο Θεσμός της Λαϊκής Νομοθετικής και Συνταγματικής Πρωτοβουλίας» Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1997 σελ.66

⁵⁸ Προκόπης Παυλόπουλος «Το Δημόσιο Δίκαιο στον Αστερισμό της Οικονομικής Κρίσης», Εκδόσεις Λιβάνη σελ. 195

⁵⁹ Ι. Καμτσιδου, «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ. 229

συζήτηση αναφορών και ερωτήσεων που δεν απαντήθηκαν εγγράφως από τους αρμόδιους Υπουργούς. Τις δύο ημέρες κοινοβουλευτικού ελέγχου και την Πέμπτη, πριν το νομοθετικό έργο, συζητούνται επίκαιρες ερωτήσεις.

Η διαδικασία κοινοβουλευτικού ελέγχου είναι σημαντική για την αντιπροσωπευτική διαδικασία αφού μέσω αυτής ελέγχεται οι κυβέρνηση για πράξεις, παραλείψεις και ανακολουθία έργων και υποσχέσεων. Παράλληλα ο λαός ενημερώνεται και συμμετέχει στον έλεγχο, αποκτά έτσι ένα συμμετοχικό ρόλο στη πολιτική ζωή με προτάσεις και υπενθυμίσεις προς την κρατική εξουσία. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι η σειρά των επικαίρων ερωτήσεων καθώς και των επερωτήσεων που συζητούνται καθορίζονται από τη διάσκεψη των προέδρων της Βουλής ύστερα από πρόταση των αρχηγών των Κ.Ο., έτσι αδυνατίζει ο ρόλος των Βουλευτών, ιδιαίτερα δε ο ρόλος των Βουλευτών της Κυβερνητικής πλειοψηφίας, οι οποίοι, ακριβώς επειδή εξαρτώνται από τον αρχηγό του κόμματος και πρωθυπουργό, είναι δύσκολο να ελέγχουν την πολιτική της Κυβέρνησης.

Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος σύμφωνα με την παρ.3 του άρθρου 124 μπορεί να ασκείτε και στο Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής και στις διαρκείς επιτροπές της Συνόδου.

Παράλληλα με τον κοινοβουλευτικό έλεγχο οι μορφές πληροφόρησης, που προβλέπονται από τον Κανονισμό συμβάλλουν στο δημόσιο διάλογο χωρίς να αποτελούν μέσα κοινοβουλευτικού ελέγχου, είναι:

- Οι ανακοινώσεις και δηλώσεις της Κυβέρνησης ενώπιον της Βουλής άρθρο 142^A Κανονισμού της Βουλής.
- Οι προ ημερησίας διατάξεως συζήτησης άρθρο 143 Κανονισμού της Βουλής.

Οι συζητήσεις αυτές έχουν συγκεκριμένο θέμα και αφορούν περισσότερο τη δημοσιοποίηση των θέσεων των κομμάτων παρά έναν ουσιαστικό έλεγχο της κυβέρνησης.

Τα μέσα Κοινοβουλευτικού Ελέγχου που αναφέρθηκαν έχουν επαρκές κανονιστικό θεμέλιο. Η υποβάθμιση του κοινοβουλευτικού ελέγχου έγκειται στο γεγονός ότι οι Βουλευτές ως αντιπρόσωποι του έθνους και του λαού συναντούν εμπόδια στην άσκηση της ελεύθερης εντολής εξαιτίας της εξάρτησης τους από τις Κ.Ο. και από την ηγετική ομάδα του κόμματος, ιδιαίτερα των κομμάτων εξουσίας τα οποία έχουν έντονη αρχηγοκεντρική δομή, χωρίς όμως να απολαμβάνουν «ελευθερίας» και οι Βουλευτές των μικρότερων κομμάτων⁶⁰.

Η υποβάθμιση του κοινοβουλευτικού ελέγχου είναι πιο έντονη μετά την υπαγωγή της χώρας στο καθεστώς των μνημονίων ορισμένα συγκριτικά στοιχεία επιβεβαιώνουν την διαπίστωση αυτή.

⁶⁰ Ι. Καμτσίδου, «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ.236 επ.

1. Η συζήτηση των επερωτήσεων αποτελεί την πλέον ολοκληρωμένη συζήτηση στα πλαίσια του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου μετά την πρόταση δυσπιστίας, αφορά συγκεκριμένα θέματα της κυβερνητικής πολιτικής με γενικότερο ενδιαφέρον.

Η συζήτηση των επερωτήσεων μειώνεται δραματικά. Συγκεκριμένα θα εξετάσουμε το πλήθος της συζήτησης επερωτήσεων και επικαίρων επερωτήσεων που έγιναν στην Α' και Β' Σύνοδο της ΙΒ' Κοινοβουλευτικής Περιόδου (πριν την υπαγωγή στα μνημόνια), συγκρίνοντας το με το πλήθος των επερωτήσεων που συζητήθηκαν από την ΙΓ' Περίοδο και μετά, οπότε η χώρα υπήχθη σε καθεστώς μνημονίων.

- I. **Στην Α' Σύνοδο της ΙΒ' Περιόδου** (26/9/2007 – 27/6/2008) συζητήθηκαν 34 επερωτήσεις και 4 επίκαιρες επερωτήσεις.
- II. **Στη Β' Σύνοδο ης ίδιας Περιόδου** (6/10/2008 – 8/5/2009) συζητήθηκαν 24 επερωτήσεις και 4 επίκαιρες επερωτήσεις.⁶¹
- III. **Στην Α Σύνοδο της ΙΓ' Περιόδου** (14/10/2009 – 16/7/2010) συζητήθηκαν 26 επερωτήσεις και 10 επίκαιρες επερωτήσεις.
- IV. **Στην Β Σύνοδο της ΙΓ' Περιόδου** (4/10/2010 – 30/9/2011) συζητήθηκαν 31 επερωτήσεις και 16 επίκαιρες επερωτήσεις.
- V. **Στην Γ Σύνοδο της ΙΓ' Περιόδου** (3/10/2011 – 11/4/2012) συζητήθηκαν 26 επερωτήσεις και 10 επίκαιρες επερωτήσεις.
- VI. **Στην Α Σύνοδο της ΙΕ' Περιόδου** (28/6/2012 – 19/7/2013) συζητήθηκαν 20 επερωτήσεις και 5 επίκαιρες επερωτήσεις.
- VII. **Στην Β Σύνοδο της ΙΕ' Περιόδου** (7/10/2013 – 4/6/2014) συζητήθηκαν 5 επερωτήσεις.
- VIII. **Στην Γ Σύνοδο της ΙΕ' Περιόδου** (6/10/2014 – 30/12/2014) συζητήθηκαν 3 επίκαιρες επερωτήσεις.
- IX. **Στην Α Σύνοδο της ΙΣΤ' Περιόδου** (5/2/2015 – 28/8/2015) συζητήθηκαν 2 επερωτήσεις.⁶²

Τα στοιχεία που παρατέθηκαν δείχνουν σαφή υποχώρηση του ρυθμού συζήτησης επερωτήσεων, του πλέον σημαντικού από τα ήπια μέσα Κοινοβουλευτικού Ελέγχου.

2. Η ώρα του Πρωθυπουργού που θεσπίστηκε το 1993 ουσιαστικά απαξιώθηκε. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη διάρκεια της ΙΕ' Περιόδου ο Πρωθυπουργός δεν απάντησε σε ερωτήσεις Βουλευτών.
3. Ο Κοινοβουλευτικός Έλεγχος στις αρμόδιες Κοινοβουλευτικές Επιτροπές σύμφωνα με το άρθρο 128 Β του Κανονισμού της Βουλής σταμάτησε μετά την ΙΒ περίοδο. Αναλυτικά:⁶³
 - I. Στη περίοδο (2000-2004) οπότε καθιερώθηκε, έγιναν 15 συζητήσεις ερωτήσεων προς στους αρμόδιους υπουργούς.
 - II. Στην ΙΑ (2004-2007) 12 συζητήσεις

⁶¹ Τα στοιχεία προκύπτουν από τα Επίσημα Πρακτικά της Βουλής της συγκεκριμένης βουλευτικής περιόδου

⁶² Τα στοιχεία είναι από τα αρχεία της Διεύθυνσης Κοινοβουλευτικού Ελέγχου της Βουλής.

⁶³ Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Διεύθυνσης Διαρκών Κοινοβουλευτικών Επιτροπών της Βουλής

III. Στη 1B (2007-2009) 1 συζήτηση

Από την ΙΓ΄ και μετά δεν έγινε καμία συζήτηση ερώτησης προς Υπουργό στις αρμόδιες κοινοβουλευτικές επιτροπές.

Είναι προφανής η υποτίμηση του κοινοβουλευτικού ελέγχου όσο βαθαίνει η κρίση και η απαιτήσεις των κέντρων των δανειστών εντείνονται.

Εκτός από τις ειδικές διαδικασίες που προαναφέρθηκαν, έλεγχος επί των Ανεξάρτητων Αρχών, πληροφόρηση και ενημέρωση, υπάρχουν και άλλες ειδικές διαδικασίες κοινοβουλευτικού ελέγχου οι οποίες και ασκήθηκαν από την ΙΓ Περίοδο μέχρι σήμερα.

Αυτές είναι:

1. Προτάσεις εμπιστοσύνης και δυσπιστίας (άρθρα 84 του Συντάγματος και 141-142 του Κανονισμού της Βουλής)
 - Κατατέθηκε από την Κ.Ο. του ΣΥΡΙΖΑ στις 30-03-2014 πρόταση δυσπιστίας κατά του Υπουργού Οικονομικών.
 - Πρόταση δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης, κατατέθηκε από Κ.Ο. ΣΥΡΙΖΑ στις 07-11-2013
2. Σύσταση εξεταστικής επιτροπής και συζήτηση των πορισμάτων της (αρ. 68 του Συντάγματος και 144-149 του Κανονισμού της Βουλής)
 - Πρόταση σύστασης Εξεταστικής Επιτροπής, με αντικείμενο τη διερεύνηση των συνθηκών που οδήγησαν στην προσφυγή στο ΔΝΤ και την υποβολή της Ελλάδας στο καθεστώς των Μνημονίων και της επιτήρησης, για την αναζήτηση και απόδοση ευθυνών Νέας Δημοκρατίας και ΠΑΣΟΚ και ενεχόμενο πρόσωπο (ημερομηνία κατάθεσης 5-9-2012) .
 - Πρόταση για σύσταση εξεταστικής επιτροπής που θα εξετάσει τις επιζήμιες για τη δημοκρατία και το δημόσιο συμφέρον πράξεις και παραλείψεις που σχετίζονται με το κλείσιμο της ΕΡΤ. (3/7/2013)
 - Πρόταση για σύσταση εξεταστικής επιτροπής που θα εξετάσει την επιζήμια παραχώρηση των ναυπηγείων Σκαρμαγκά (25/11/2013)
 - Πρόταση για σύσταση εξεταστικής επιτροπής για την υπαγωγή της χώρας στο καθεστώς των μνημονίων (31/3/2015)
 - Πρόταση για σύσταση εξεταστικής επιτροπής, για την διερεύνηση της πορείας της οικονομίας και την προσφυγή της χώρας στο Μηχανισμό Στήριξης (6/4/2015)
3. Έγιναν πέντε προτάσεις για σύσταση Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για διεξαγωγή Προκαταρκτικής εξέτασης σύμφωνα με το άρθρο 86 του Συντάγματος.
 - I. Κατά του πρώην Υπουργού κ. Α. Τσοχατζόπουλου για τις συμβάσεις του Πολεμικού Ναυτικού (15/4/2011).
 - II. Κατά του πρώην Υπουργού Γ. Παπακωνσταντίνου (31/12/2012).
 - III. Κατά του πρώην Υπουργού Γ. Παπακωνσταντίνου και του Ευάγγελου Βενιζέλου σχετικά με τη λίστα Λαγκράντ (7/1/2013).

- IV. Κατά των πρώην πρωθυπουργών Γ. Παπανδρέου και Λ. Παπαδήμου καθώς και των πρώην Υπουργών Γ. Παπακωνσταντίνου και Ευάγγελου Βενιζέλου (9/1/2013).
- V. Κατά του πρώην Υπουργού Γ. Παπακωνσταντίνου (29/5/2013).

Στις προτάσεις δυσπιστίας οι Βουλευτές αντιμετωπίζουν το δίλλημα να επικυρώσουν μια πολιτική που ελάχιστα επηρεάζουν ή να ανατρέψουν την Κυβέρνηση και να λογοδοτήσουν στο εκλογικό σώμα. Για να αποφύγουν λοιπόν πρόωρη αναμέτρηση και το βάρος της απομάκρυνσης του κόμματος τους από την Κυβέρνηση συντάσσονται με τον Πρωθυπουργό⁶⁴.

Η σύσταση Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για διεξαγωγή προκαταρκτικής εξέτασης και η ενεργοποίηση του άρθρου 86 του Συντάγματος έχει προκαλέσει προβληματισμό σε πολιτικό - κοινοβουλευτικό επίπεδο, αλλά και στη θεωρία. Η διαδικασία του άρθρου 86 του Συντάγματος πρέπει να γίνει αποτελεσματικότερη χωρίς να ποινικοποιεί την πολιτική ζωή και να αποπροσανατολίζει τον πολιτικό διάλογο.

Η υποβάθμιση του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου σε συνδυασμό με την υποβάθμιση του νομοθετικού έργου έρχεται να μειώσει συνολικά το ρόλο του Κοινοβουλίου ως θεσμού αντιπροσώπευσης του λαού και του Έθνους.

Η παράκαμψη της Βουλής υψώνει αδιαπέραστο τείχος αποκλεισμού της ενημέρωσης του λαού. Τα πρωτοφανούς βαρύτατα μέτρα για τους πολίτες δεν ελέγχονται από το Κοινοβούλιο αλλά από ξένα κέντρα⁶⁵.

Η κρίση δημιουργεί αστάθεια και ρήγμα στη κοινωνική συνοχή γιατί τα σκληρά μέτρα είναι δύσκολο να γίνουν αποδεκτά γι' αυτό η ενημέρωση του λαού ο ρόλος του στη διαμόρφωση της πολιτικής και η αντίδραση του πρέπει να περιοριστούν όπως αναφέρει ο Δημήτρης Καλτσώνης. Είναι δε επίκαιρο και εύστοχο το απόσπασμα του Αλ. Σβώλου το οποίο αναφερόταν βέβαια την περίοδο του Μεσοπολέμου *«υπό την πίεσιν της κρίσεως, φέρεται μοιραίως προς την ενίσχυσιν του κράτους, δια την συντήρησιν της αρχούσης τάξεως (...) και δια την εξουδετέρωσιν των συνεπειών του λαϊκού ελέγχου επί της ασκήσεως των τόσον εκτεταμένων, σήμερον, αρμοδιοτήτων της πολιτικής εξουσίας (...) Η ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας και του κράτους γενικώς εν τη συγχρόνω δημοκρατία (...) θα σημάνει ή ότι η πλειοψηφία θέλει να ασκεί την πολιτικήν εξουσίαν, χωρίς να ενοχλείται από τα δικαιώματα της μειοψηφίας, πολιτικά ή ατομικά, ή ότι η μειοψηφία θέλει να ασκεί την εξουσίαν, χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν την θέλησιν ή την αντιστασίν της πλειοψηφίας»*⁶⁶

⁶⁴ Ι. Καμτσίδου, «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ. 261

⁶⁵ Γιώργος Κασιμάτης «Το Απάνθρωπο Καθεστώς Δανεισμού της Ελλάδας», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα σελ. 65

⁶⁶ Δημήτρης Καλτσώνης «Δίκαιο, Οικονομική Κρίση και Δημοκρατία», Εκδόσεις: Τόπος, Αθήνα 2014, σελ. 164

4. Οι επεμβάσεις στον Κανονισμό της Βουλής

«Η αυτονομία της Βουλής και το ανέλεγκτο δεν συνιστούν πολιτειακά θέσφατα, αλλά συνταγματικές παραδοχές που εκπηγάζουν από την ιστορική ανάγκη περιχαράκωσης του αντιπροσωπευτικού σώματος από την επιρροή άλλων κρατικών οργάνων»⁶⁷

Το σύνταγμα καθορίζει την έκταση της αυτονομίας και την ισχύ του ανέλεγκτου άρα η Βουλή δεν είναι ελεύθερη δεσμεύσεων στην αυτορρυθμιστική της λειτουργία.⁶⁸

Σύμφωνα με το άρθρο 65του συντάγματος ο Κανονισμός της Βουλής ορίζει τον τρόπο της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της Βουλής, ψηφίζεται από την ολομέλεια σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 76 και δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως με μόνη παραγγελία του Προέδρου της Βουλής , χωρίς την μεσολάβηση του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Το πρώτο μέρος του Κανονισμού, το κοινοβουλευτικό , καταστρατηγήθηκε από την εκτελεστική εξουσία με την εξέλιξη της νομοπαραγωγικής διαδικασίας και την αποδυνάμωση του κοινοβουλευτικού ελέγχου όπως εξετάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Επίσης αξίζει ιδιαίτερης προσοχής το γεγονός ότι, η Κυβερνητική πλειοψηφία κάνοντας κατάχρηση του ανέλεγκτου αποφάνθηκε επί της συνταγματικότητας όλων σχεδόν των μνημονιακών δεσμεύσεων. Η στάση αυτή της εκτελεστικής εξουσίας δημιουργεί προβλήματα στην τήρηση του Συντάγματος και του Κανονισμού σύμφωνα με διαπιστώσεις της αντιπολίτευσης, αλλά και της θεωρίας του συνταγματικού δικαίου. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι σε ζητήματα σοβαρής πολιτικής ο δικαστικός έλεγχος δεν μπορεί παρά να είναι οριακός, σύμφωνα με την απόφαση 668 Ολ. ΣΤΕ.

Ο Συντακτικός νομοθέτης ορίζει το αντικείμενο του Κανονισμού της Βουλής ,την έκταση της καθ' ύλη αρμοδιότητας⁶⁹ . Η οργάνωση των υπηρεσιών της Βουλής υπό την εποπτεία του Προέδρου καθορίζεται από τον Κανονισμό (Μέρος Β) κατ' επιταγή της παρ. 6 του άρθρου 65 του Συντάγματος.

Το Β Μέρος του Κανονισμού της Βουλής είναι αυτό που δέχτηκε το κύριο πλήγμα από την επέλαση της εκτελεστικής λειτουργίας στη νομοθετική λειτουργία. Η εκτελεστική λειτουργία με εξαγγελίες ακόμα και με Π.Ν.Π επέβαλε τροποποιήσεις στον Κανονισμό της Βουλής, σε διατάξεις που αφορούσαν την υπηρεσιακή κατάσταση, τις αποδοχές, ακόμα και το Ταμείο Αρωγής των υπαλλήλων της Βουλής .

Το άρθρο 103 παρ. του Συντάγματος ορίζει ότι εκτός των γενικών διατάξεων των παραγράφων 1-5 του ίδιου άρθρου οι υπάλληλοι της Βουλής διέπονται εξ ολοκλήρου από τον κανονισμό της. Συγκεκριμένα το Β Μέρος με τίτλο «Ο

⁶⁷ Γ. Γεραπετρίτης «Σύνταγμα και Βουλή. Αυτονομία και ανέλεγκτο των εσωτερικών του Σώματος», www.constitutionalism.gr

⁶⁸ Γ. Γεραπετρίτης «Σύνταγμα και Βουλή. Αυτονομία και ανέλεγκτο των εσωτερικών του Σώματος», www.constitutionalism.gr

⁶⁹ Κωνσταντίνος Μαυριάς «Συνταγματικό Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Σάκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2005 σελ. 253επ

ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ, ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ», ορίζει λεπτομερώς τον τρόπο οργάνωσης των υπηρεσιών της Βουλής, την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού, τις προβλεπόμενες θέσεις τις αποδοχές και γενικότερα όλα όσα αφορούν το προσωπικό. Όπου ο Κανονισμός δεν προβλέπει παραπέμπει σε διατάξεις του νόμου, όπως στον Υπαλληλικό Κώδικα, στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, στο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, στο δημόσιο λογιστικό, στο νόμο για τις προμήθειες του δημοσίου κ.α..

Τα μέτρα που επιβλήθηκαν με νόμους και προκάλεσαν τροποποιήσεις του Κανονισμού την περίοδο της οικονομικής κρίσης είναι πολιτικά και διοικητικά. Με γνώμονα την παραγωγή πολιτικής από μη πολιτικά κέντρα αξίζει να σημειωθεί η δημιουργία , άρθρο 30^Α του Β μέρους του Κανονισμού, Γραφείου του Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή. Το Γραφείο αυτό έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα όπως ορίζεται στη δήλωση αποστολής του, όμως ουσιαστικά πρόκειται για ένα θεσμοθετημένο τεχνοκρατικό όργανο, το οποίο παράγει πολιτική μέσω της δημοσιοποίησης των εκθέσεων του, των συνεδρίων που πραγματοποιεί και των δημόσιων παρεμβάσεων του επικεφαλής του.

Η οργάνωση των υπηρεσιών της Βουλής, η υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων της, ιδιαίτερα οι αποδοχές, οι συνταξιοδοτικές διατάξεις και το Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων μπήκαν στο στόχαστρο της ΤΡΟΪΚΑΣ και κατ' επέκταση της εκτελεστικής εξουσίας.

Οι αποδοχές των υπαλλήλων της Βουλής ακολουθούσαν τα μισθολογικά κλιμάκια του δημοσίου, προσαυξημένα λόγω του διευρυμένου ωραρίου, και ακολουθώντας το υπόδειγμα μισθοδοσίας των κοινοβουλίων της Ε.Ε.. Το ενιαίο μισθολόγιο του δημοσίου ν.3205/2003 δεν περιελάμβανε τους υπαλλήλους της Βουλής στο πεδίο εφαρμογής του. Ο Κανονισμός ήταν αυτός που παρέπεμπε στις διατάξεις του νόμου αυτού για τον καθορισμό των μισθολογικών κλιμακίων και εφάρμοζε πολιτική αμοιβών σύμφωνα με την καθοριζόμενη κατ' έτος εισοδηματική πολιτική. Με τον ν.4024/2011 αντικαταστάθηκε ο ν.3205/2003, στο πεδίο εφαρμογής του οποίου συμπεριλαμβάνονται πλέον και οι υπάλληλοι της Βουλής. Γίνεται όμως σεβαστή η διάταξη του Κανονισμού αφού προβλεπόταν ότι υπάγονται «οι υπάλληλοι της Βουλής σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στον Κανονισμό της». Η τελική διατύπωση της συγκεκριμένης διάταξης , όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 13^α του άρθρου 9 του ν.4111/2013, είναι χαρακτηριστική της επέμβασης του νόμου στον Κανονισμό της Βουλής αφού ρητά αναφέρει «οι υπάλληλοι της Βουλής, όσον αφορά τα μισθολογικά τους θέματα, τροποποιημένου αναλόγως του κανονισμού της Βουλής».

Η διατύπωση αυτή επέβαλε ριζική τροποποίηση όλων των διατάξεων του Κανονισμού της Βουλής που ρύθμιζαν τα μισθολογικά θέματα των υπαλλήλων. Τον Μάρτιο του 2013, η προσαύξηση του βασικού μισθού, που είχε ενσωματωθεί στον βασικό μισθό από το 1990 και ίσχυε ως επίδομα πριν την επιβολή της δικτατορίας, καταργείται. Η συγκεκριμένη διάταξη είχε

προαγγελθεί από τους τρεις πολιτικούς αρχηγούς που στήριζαν την κυβέρνηση Σαμαρά. Τον Ιούλιο του 2012, όταν ανέλαβε η συγκεκριμένη κυβέρνηση, με κοινή δήλωση τους οι τρεις πολιτικοί αρχηγοί που την στήριζαν δήλωναν ότι, 13 εκατομμύρια ευρώ προκύπτουν ως όφελος της εθνικής οικονομίας από την πλήρη ενσωμάτωση των υπαλλήλων της Βουλής στο ενιαίο μισθολόγιο. Το οικονομικό αποτέλεσμα της δήλωσης αυτής ήταν μηδαμινό αφού με την ίδια δήλωση το άνοιγμα της Ελληνικής Οικονομίας άγγιζε τα 13 δις ευρώ.

Το συνταξιοδοτικό καθεστώς των υπαλλήλων της Βουλής ορίζονταν από τον Κανονισμό της λαμβάνοντας υπόψη αναλύσεις και γνωμοδοτήσεις του Ν.Σ.Κ για τον χρόνο εργασίας των υπαλλήλων της Βουλής. Οι σχετικές διατάξεις του Κανονισμού της Βουλής τροποποιήθηκαν ή ακόμη και καταργήθηκαν ιδιαίτερα μετά την διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 1 της από 19/11/2012 ΠΝΠ «ρύθμιση κατεπειγόντων θεμάτων του Ν.4046/2012 και του Ν.4093/2012». Στις διατάξεις της ΠΝΠ χωρίς καμία παραπομπή στον Κανονισμό ορίζεται ότι, «Για τον υπολογισμό της σύνταξης, τα όρια ηλικίας και τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των υπαλλήλων τη Βουλής, εφαρμόζονται οι διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου, κατά περίπτωση όπως αυτές ισχύουν κάθε φορά για τους τακτικούς υπαλλήλους των Υπουργείων. Ως μισθός για τον υπολογισμό της σύνταξης των ανωτέρω προσώπων λογίζεται ο συντάξιμος μισθός τακτικού υπαλλήλου Υπουργείου αντίστοιχης κατηγορίας, με τα ίδια έτη υπηρεσίας, όπως αυτός ισχύει κάθε φορά συμφωνά με τις οικίες συνταξιοδοτικές διατάξεις». Με το τελευταίο εδάφιο της εν λόγω διάταξης ακόμη και η αρχή της ανταποδοτικότητας των ασφαλιστικών κρατήσεων καταστρατηγήθηκε από την εκτελεστική εξουσία με την ΠΝΠ, όταν ο υπάλληλος της Βουλής υποβαλλόταν σε κρατήσεις επί του προσαυξημένου βασικού μισθού.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι η νομοθετική λειτουργία στη προσπάθεια της να συμβάλει στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης είχε προβεί σε τροποποιήσεις του Κανονισμού καταργώντας κενές οργανικές θέσεις, και περικόπτοντας πρόσθετες αποδοχές υπαλλήλων Βουλής. Οι προσπάθειες επιβολής της εκτελεστικής εξουσίας για ένταξη της Βουλής στην ενιαία Αρχή Πληρωμών δεν ευδοκίμησαν, η Βουλή κατάφερε να διατηρήσει την αυτονομία της στην εκτέλεση του προϋπολογισμού της και κράτησε την διαχείριση της μισθοδοσίας των υπαλλήλων και της Βουλευτικής αποζημίωσης. Από την επέλαση όμως της εκτελεστικής εξουσίας στα ασφαλιστικά ταμεία δεν εξαιρέθηκε το Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Βουλής, παρά το γεγονός ότι αποτελούσε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, εποπτευόμενο από τη Βουλή. Με δύο διατάξεις η εκτελεστική εξουσία επεμβαίνει μέσω της νομοθεσίας στον Κανονισμό και τροποποιεί το καθεστώς του Ταμείου. Οι διατάξεις αυτές είναι:

1. Το άρθρο 46 του Ν.4111/2013 ορίζει, «Η κατ' έτος επιχορήγηση του Ταμείου Αρωγής Υπαλλήλων της Βουλής εκ μέρους του Προέδρου της Βουλής από τον προϋπολογισμό της Βουλής είναι ίσου ύψους με τις κρατήσεις που διενεργούνται σε βάρος των μετόχων του Ταμείου επί των τακτικών αποδοχών τους. Κάθε άλλη διάταξη που αντίκειται στο

περιεχόμενο του παρόντος άρθρου καταργείται.» Με τη διάταξη αυτή θέτει κανόνες δικαίου και καταργεί διατάξεις του Κανονισμού, παρά το γεγονός, όπως αναφέρθηκε στις αρχές του κεφαλαίου, ότι ο Κανονισμός της Βουλής αποτελεί πηγή συνταγματικού δικαίου. Επίσης περιορίζει την αρμοδιότητα του Προέδρου της Βουλής ως διατάκτη του προϋπολογισμού της.

2. Ο συνδυασμός των διατάξεων της παραγράφου 3 του άρθρου 220 του Ν.4281, ουσιαστικά επιβάλλει στο Ταμείο την μετατροπή του σε ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης.

Αναλύοντας τις παραπάνω επεμβάσεις διαπιστώνει κανείς ότι οι συγκεκριμένες τροποποιήσεις δεν είχαν κάποιο ουσιαστικό οικονομικό αποτέλεσμα που θα βοηθούσε στην αντιμετώπιση της κρίσης, ούτε εμπειρείχαν διαρθρωτικά μέτρα που θα βοηθούσαν στην ουσιαστική αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης ή το «νοικοκύρεμα» των οικονομικών. Κοινή αντίληψη είναι ότι κατ' αυτό τον τρόπο περιορίστηκε η αυτονομία της Βουλής όπως αυτή ορίζεται από το άρθρο 65 παράγραφος 1 και 6 του Συντάγματος.

Για να περάσει η επέλαση αυτή και να ευοδωθεί η προσπάθεια των εκτός πολιτικής κέντρων που επέβαλαν τα μέτρα, οι υπάλληλοι της Βουλής λοιδορηθήκαν από τα ΜΜΕ, ο ρόλος των οποίων ήταν να διαμορφώσουν συνειδήσεις και να συμβάλλουν στον κοινωνικό αυτοματισμό, κατά τέτοιο τρόπο που οι υπάλληλοι της Βουλής έπρεπε καθημερινά να απολογούνται. Ο κοινωνικός αυτοματισμός χρησιμοποιήθηκε ως προπέτασμα καπνού για να περάσουν τα μέτρα κατά του Κοινοβουλίου. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται από την τελική μορφή που έλαβαν δύο από τις διατάξεις που προαναφέρθηκαν.

Η διάταξη της παραγράφου δ) του Ν.4024, όπως αναφέρθηκε παραπάνω στην αρχική μορφή ήταν διατυπωμένη ως εξής: « Οι υπάλληλοι της Βουλής, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στον κανονισμό της, και της Προεδρίας της Δημοκρατίας με επιφύλαξη των οριζόμενων στο Π.Δ.351/1991/(Α'121), όπως ισχύει»(Ν.4024/2011/ΦΕΚ.226/Α/27.10.2011). Με τις διατάξεις του εδάφιου 7^α της υποπαραγράφου Γ.1 του Ν.4093 η παραπάνω διάταξη τροποποιήθηκε ως ακολούθως: «Οι υπάλληλοι της Βουλής, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στο κανονισμό της, το προσωπικό της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών και της Προεδρίας της Δημοκρατίας» (Ν.4093/2012/ΦΕΚ222/Α/12.11.2012). Κατά την τελική της διατύπωση όμως, που έλαβε με το Ν.4111, όπως αναφέρθηκε παραπάνω το προσωπικό της ΕΥΠ δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν.4024 ακολουθώντας ειδικό μισθολογικό καθεστώς.

Άλλη χαρακτηριστική περίπτωση αφορά την διάταξη του άρθρου 220 του Ν.4251 όπου στην αρχική μορφή αναφερόταν το Ταμείο της Τραπεζής της Ελλάδος και τελικά δεν εμφανίζεται στο επίσημο νομοσχέδιο που κατατέθηκε στη Βουλή.

Τα δύο χαρακτηριστικά αυτά παραδείγματα επιβεβαιώνουν το συμπέρασμα ότι κύριος στόχος των παρεμβάσεων των νόμων στον Κανονισμό της Βουλής ήταν

να πληγεί η αυτονομία της Βουλής και όχι το οικονομικό αποτέλεσμα των συγκεκριμένων μέτρων.

Η Βουλή κατά την άσκηση της αυτονομίας της δεν είναι νομικά αδέσμευτη, αλλά οφείλει να ακολουθεί τους επιβαλλόμενους συνταγματικούς τύπους, όπως επίσης και τη γενική ρήτρα της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της, η οποία αποτελεί την ερμηνευτική αρχή του Κανονισμού. Από τη ρήτρα αυτή πηγάζουν οι επιμέρους αρχές της αντιπροσωπευτικότητας και πλειοψηφίας, της διασφάλισης των δικαιωμάτων της μειοψηφίας και της ατομικής πρωτοβουλίας των βουλευτών, της διαφάνειας και της αμεροληψίας»⁷⁰

Συμπεράσματα

Η εξέλιξη του Κοινοβουλευτισμού ήταν αποτέλεσμα της ανάπτυξης των κοινωνικών τάξεων, της διεκδίκησης της συμμετοχής τους στην κρατική εξουσία, καθώς και των οικονομικών – κοινωνικών – πολιτικών μεταβολών που συντελέστηκαν στην μακράιωνη ιστορική πορεία από την γέννηση του φαινομένου.

Η προνομιακή θέση των αντιπροσωπευτικών σωμάτων στο πολιτικό σύστημα ήταν αποτέλεσμα των επαναστάσεων του 18^{ου} αιώνα, ιδιαίτερα της Γαλλικής επανάστασης.

Το έθνος ως κοινότητα ισότιμων πολιτών είναι αποκλειστικός φορέας της κυριαρχίας.

Η ανάπτυξη της εργατικής τάξης και η ανάγκη συμμετοχής της στα αντιπροσωπευτικά σώματα συνέδεσαν τον Κοινοβουλευτισμό με τη Δημοκρατία.⁷¹

Τα πολιτικά κόμματα είναι οι φορείς μέσα από τους οποίους εκφράζονται οι πολίτες στα αντιπροσωπευτικά σώματα, οι βουλευτές ως αντιπρόσωποι των πολιτών ελέγχουν την εκτελεστική λειτουργία του κράτους και ασκούν το νομοθετικό έργο. Η νομοθετική πρωτοβουλία των βουλευτών είναι περιορισμένη, επίσης περιορισμένος είναι και Κοινοβουλευτικός Έλεγχος, οι βουλευτές αν και έχουν «ελεύθερη εντολή» ως αντιπρόσωποι του έθνους και του λαού δεν είναι πλήρως ελεύθεροι να ασκούν τα καθήκοντα αυτά, αφού δεσμεύονται από τις αποφάσεις των κομμάτων τους.

Τα πολιτικά κόμματα όπως έδειξε η πορεία τους από την μεταπολίτευση και μετά δεν επηρεάζουν μόνο τις πολιτικές εξελίξεις αλλά επηρεάζονται άμεσα από αυτές. Οι πολιτικές μεταβολές που παρουσιάστηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο επιβεβαιώνουν ότι, οι εξελίξεις στη παγκόσμια πολιτική και οικονομική ζωή (παγκοσμιοποίηση, πτώση υπαρκτού σοσιαλισμού, επικράτηση

⁷⁰ Γ. Γεραπετρίτης «Σύνταγμα και Βουλή. Αυτονομία και ανέλεγκτο των εσωτερικών του Σώματος», www.constitutionalism.gr

⁷¹ Ι. Καμτσίδου, «Το κοινοβουλευτικό σύστημα Δημοκρατική αρχή και κυβερνητική ευθύνη», Εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2011 σελ. 273

νεοφιλελευθερισμού εκχώρηση εξουσίας σε υπερεθνικά όργανα Ε.Ε., ΟΝΕ κ.α.) έφεραν σοβαρές αλλαγές στα κόμματα που αλλοίωσαν τον χαρακτήρα τους και συρρίκνωσαν την επιρροή τους. Τα λεγόμενα προοδευτικά πολιτικά κόμματα, τα οποία ξεκίνησαν ως κινήματα και μαζικά κόμματα, όταν ανέλαβαν την κρατική εξουσία μεταμορφώθηκαν σε κρατικά κόμματα, το κόμμα συνδέθηκε με τον κρατικό μηχανισμό, η πολιτική του δεν καθορίζεται από τα κομματικά όργανα αλλά από ένα στενό πρωθυπουργικό περιβάλλον και επιβάλλεται στους βουλευτές μέσω της «κομματικής Πειθαρχίας». Το φαινόμενο αυτό εντάθηκε στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και της υπαγωγής της χώρας στα μνημόνια.

Η οικονομική κρίση δεν είναι μεμονωμένο φαινόμενο, είναι εγγενές χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος το οποίο επανέρχεται περιοδικά με διαφορετική ένταση και μορφή.⁷² Το ξεπέραςμα της οικονομικής κρίσης απαιτεί άμεση παρέμβαση του κράτους στην οικονομική ζωή. Η κρατική παρέμβαση στην αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων πρέπει να είναι ταχύτατη με τις λιγότερες δυνατές αντιδράσεις, στη βάση αυτή η εκτελεστική εξουσία επιδιώκει να συγκεντρώσει περισσότερες αρμοδιότητες σε βάρος του κοινοβουλίου.⁷³

Η υποβάθμιση του ρόλου του Κοινοβουλίου είναι εμφανής, τα στοιχεία που εκτίθενται στο 3^ο κεφάλαιο επιβεβαιώνουν το συμπέρασμα αυτό είναι:

- Η ουσιαστική αντικατάσταση της κανονικής νομοπαραγωγικής διαδικασίας, από διαδικασίες που χαρακτηρίζονταν κατεπείγουσες, από ΠΝΠ που προβλέπονται για εξαιρετικά επείγουσες και απρόβλεπτες ανάγκες και από τη θέσπιση διατάξεων μέσω κανονιστικών διαταγμάτων που εκδίδονται με νομοθετική εξουσιοδότηση.
- Η διαρκής επίκληση του δημοσιονομικού συμφέροντος ως δημόσιου συμφέροντος για την αιτιολόγηση μέτρων που θίγουν ακόμα και τον πυρήνα του δικαιώματος.
- Η καταστρατήγηση του ανέλεγκτου της Βουλής από την κυβερνητική πλειοψηφία.
- Η πλήρης υποβάθμιση του κοινοβουλευτικού ελέγχου.
- Η επέμβαση του νόμου στον Κανονισμό της Βουλής.

Η εκτελεστική εξουσία για να δικαιολογήσει στην συνείδηση των πολιτών τα μέτρα, επικαλείται τις απαιτήσεις των δανειστών και όχι το προεκλογικό της πρόγραμμα, με βάση το οποίο πήρε την εντολή, επομένως μιλάμε για ουσιαστική εκχώρηση εξουσίας σε εξωθεσμικά κέντρα, ιδιαίτερα τεχνοκρατικά,

⁷² Δημήτρης Καλτσώνης «Δίκαιο, Οικονομική Κρίση και Δημοκρατία», Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2014, σελ. 161

⁷³ Σ. Βλαχόπουλου, «Η κρίση του κοινοβουλευτισμού στο μεσοπόλεμο και το τέλος της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας το 1935. Οι θεσμικές όψεις μιας οικονομικής κρίσης», Εκδόσεις Ευρασία Αθήνα 2012 σελ. 81 επ.

όπως η τρόικα, και έχει προκαλέσει σοβαρές αντιδράσεις από πολιτικά πρόσωπα και την επιστημονική κοινότητα.⁷⁴

Η εξωθεσμική παραγωγή κανόνων δικαίου και η ενσωμάτωση τους στην Ελληνική έννομη τάξη απαιτούν την μικρότερη δυνατή αντίδραση των πολιτών, επομένως η πληροφορία πρέπει να είναι περιορισμένη και επιλεκτική άρα δεν συνάδει με την πλήρη λειτουργία του αντιπροσωπευτικού συστήματος. Οι συζητήσεις στο Κοινοβούλιο διευρύνουν τον κύκλο πληροφόρησης, ανοίγουν τη συζήτηση στους φορείς των πολιτών, με αποτέλεσμα την οργάνωση των αντιδράσεων στα οικονομικά και κοινωνικά μέτρα που επιβάλλονται για το ξεπέρασμα της κρίσης.

Η τάση υποβάθμισης των αντιπροσωπευτικών θεσμών στις περιόδους των κρίσεων έχει ιστορικό προηγούμενο. Ο Δ. Καλτσώνης αναφέρει δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα:

1. «...Στις ΗΠΑ το πρώτο έτος της διακυβέρνησης Ρούσβελτ, το Κογκρέσο ψήφισε μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα πληθώρα νόμων που “οι νομοθέτες δεν είχαν τον καιρό να τους διαβάσουν”».
2. «... Με μεγαλύτερη ευκρίνεια, το 1934, ο Ελ. Βενιζέλος έγραφε: “Τα προβλήματα που εγέννησεν η μεταπολιτευτική εποχή και η επακολουθήσασα μετά το 1929 παγκόσμιος κρίσις επέβαλαν την ανάμιξιν του κράτους εις την διεύθυνσιν της εθνικής οικονομίας... Η σημερινή εκτελεστική εξουσία είναι ανίκανος να ανταποκριθίη προς τα καθήκοντα της, διότι είναι ανίσχυρος, ευρισκομένη υπό πλήρη εξάρτησιν της νομοθετικής εξουσίας, η οποία επηρεάζεται από την ανάγκη να μη δυσαρεστήση τας διαφόρους εκλογικάς ομάδας δια να μη διακινδυνεύση η επανεκλογή των αποτελούντων αυτήν βουλευτών”».⁷⁵

Η κρίση του κοινοβουλευτισμού που βιώνουμε σήμερα έχει κοινά χαρακτηριστικά με την κρίση του μεσοπολέμου,⁷⁶ όμως η παρέμβαση του κράτους στην οικονομία έχει διαφορετικό προσανατολισμό.

⁷⁴ Βλ.1. Ζωή Κωνσταντοπούλου, «Η Ελλάδα αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε καθεστώς στραγγαλισμού της δημοκρατικής λειτουργίας», Παρέμβαση στα μέλη της Παγκόσμιας Διακοινοβουλευτικής Ένωσης Ελληνισμού www.hellenicparliament.gr/enimerosi/grafeio-tyπου/deltia-tyπου/?press=46a9

2.Γ. Κασιμάτης, «Σε κατάσταση κατοχής βρίσκεται η Ελλάδα.» <http://olympia.gr/2011/11/04/26>.

3. Κοινή δήλωση των καθηγητών Συνταγματικού δικαίου, Γ. Κασιμάτη, Α. Δημητρόπουλου, Γ. Κατρούγκαλου, Η. Νικολόπουλου, Κ. Χρυσόγονου, http://greek-critical-legal.blogspot.gr/2012/02/blog-post_13.html

4. Νόαμ Τσόμσκι, Κάποιοι στη Γερμανία θέλουν την Ελλάδα σε σκλαβιά εφημερίδα Αυγή 9/12/2013

5. Α. Μανιτάκης, το άδοξο τέλος της μεταπολίτευσης. www.Constitutionalism.gr/site/?p581

⁷⁵ Δημήτρης Καλτσώνης «Δίκαιο, Οικονομική Κρίση και Δημοκρατία», Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2014, σελ. 169

⁷⁶ Βλ.1. Γ. Καραβοκύρης, «Οι κατά Σβάλω διέξοδοι στην κρίση του Κοινοβουλευτισμού» www.Constitutionalism.gr/site/?p421

2. Σ. Βλαχόπουλου, «Η κρίση του κοινοβουλευτισμού στο μεσοπόλεμο και το τέλος της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας το 1935. Οι θεσμικές όψεις μιας οικονομικής κρίσης», Εκδόσεις Ευρασία Αθήνα 2012 σελ. 82 επ.

Σήμερα με την υπαγωγή της χώρας στο καθεστώς των μνημονίων σηματοδοτήθηκε, σύμφωνα με τον καθηγητή Α. Μανιτάκη, μια άλλη εποχή «... με ασαφή δυσδιάκριτα και σφόδρα αμφιλεγόμενα – είναι αλήθεια – χαρακτηριστικά και με συνέπειες που σφάζουν ή προκαλούν δέος αλλά με προοπτική μακράς διάρκειας και ενδείξεις διαμόρφωσης νέας ιστορικής περιόδου...»⁷⁷

Η υποβάθμιση του αντιπροσωπευτικού συστήματος που χαρακτηρίζει αυτή την ιστορική περίοδο, είτε πρόκειται για νέα ή θα είναι μια αναπαλαιωμένη συνέχεια της μεταπολιτευτικής περιόδου, με την υποβάθμιση του ρόλου της νομοθετικής λειτουργίας παραβιάζει θεμελιώδεις αρχές του κράτους δικαίου και της δημοκρατικής αρχής.

⁷⁷ Α. Μανιτάκης, «Το άδοξο τέλος της μεταπολίτευσης και οι όροι ανάδυσης μιας νέας μεταπολιτευτικής περιόδου.» www.Constitutionalism.gr

Βιβλιογραφία

Βιβλία

1. Σπύρος Βλαχόπουλος, «Η κρίση του κοινοβουλευτισμού στο μεσοπόλεμο και το τέλος της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας το 1935. Οι θεσμικές όψεις μιας οικονομικής κρίσης», εκδόσεις Ευρασία Αθήνα 2012
2. Ευάγγελος Βενιζέλος, «ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ Ι», εκδόσεις Επίκεντρο Θεσσαλονίκη.
3. Χριστόφορος Βερναρδάκης «Πολιτικά Κόμματα Εκλογές & Κομματικό Σύστημα», εκδόσεις Σάκουλα 2011
4. Θανάση Διαμαντόπουλου, «Το ΚΟΜΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ. Μορφές, Συστήματα, Οικογένειες Κομμάτων», εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 1993
5. «Δοκίμιο ιστορίας του ΚΚΕ 1949-1968» τ. β΄, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή
6. Δημήτρης Καλτσώνης «Δίκαιο, Οικονομική Κρίση και Δημοκρατία», εκδόσεις: Τόπος, Αθήνα 2014.
7. Ι. Καμτσιδου «Το κοινοβουλευτικό σύστημα. Δημοκρατική και κυβερνητική ευθύνη», εκδόσεις Σαββάλας Αθήνα 2015 σελ.15
8. Γιώργος Ν. Καραβοκύρης «ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ Από το δίκαιο της ανάγκης στην αναγκαιότητα του Δικαίου», εκδόσεις Κριτική Αθήνα 2014.
9. Γ. Κασιμάτη, «ΤΟ ΑΠΑΝΘΡΩΠΟ ΚΑΘΕΣΤΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ», εκδόσεις Λιβάνη Αθήνα 2015.
- 10.Ξ. Κοντιάδης «ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Κράτος και κόμματα στη σύγχρονη Ελλάδα», εκδόσεις Σιδέρης Αθήνα 2009.
- 11.Ξ. Κοντιάδη Φ. Σπυρόπουλου επιστημονική επιμέλεια το βιβλίο « Το μέλλον του Ελληνικού Κοινοβουλίου, Συνταγματικές και πολιτικές Διαστάσεις». εκδόσεις Ι. Σιδέρη.
- 12.Κ. Μαυριάς «Συνταγματικό Δίκαιο», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005.
13. Ηλία Νικολακόπουλου «Η καχεκτική Δημοκρατία κόμματα και εκλογές 1946-1967», εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003.
14. Ηλία Νικολόπουλου « Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997.
15. Επίσημα Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων
16. Προκόπης Παυλόπουλος «ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΟΝ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ», εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2014
17. ΔΗΜΗΤΡΗΣ Θ. ΤΣΑΣΤΟΣ «ΕΣΩΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ», εκδόσεις Γαβριηλίδης Αθήνα 2008.
18. Κώστας Χρυσόγονος «Η ΚΑΤΑΣΤΡΑΤΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ», εκδόσεις Λιβάνη 2013.

Άρθρα

1. Ν. Αλιβιζάτου, «Δημοψήφισμα ή εκτροπή»
[www. Constitutionalism.gr/site?p=2440](http://www.Constitutionalism.gr/site?p=2440)
2. Χριστόφορου Βερναρδάκη – Γιάννη Μαυρή, Θέσεις τ.18 Ιανουάριος Μάρτιος 1987
www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=176&emid=29
3. Γ. Γεραπετρίτης, «Σύνταγμα και Βουλή. Αυτονομία και ανέλεγκτο των εσωτερικών του Σώματος», www.constitutionalism.gr
4. Δημήτρης Καλτσώνης «Οι λειτουργίες του κράτους και του δικαίου στην οικονομική κρίση»
http://kaltsonis.blogspot.gr/2010/11/blog-post_9249.html
5. Γ. Καραβοκύρης, «οι κατά Σβώλο διέξοδοι στην κρίση του Κοινοβουλευτισμού» www.Constitutionalism.gr/site/?p421
6. Γ. Κασιμάτης, «Η μετάβαση στη δημοκρατία και το σύνταγμα του 1975»
www.constitutionalism.gr
7. 2.Γ. Κασιμάτης, «σε κατάσταση κατοχής βρίσκεται η Ελλάδα».
<http://olympia.gr/2011/11/04/26>
8. Γ. Κατρούγκαλος, σχετικά με τη συνταγματικότητα του ν.3845/2010
[http://www.constitutionalism.gr/site/1653memoranda-sunt-servanda-h-syntgmatikotita toy-nom](http://www.constitutionalism.gr/site/1653memoranda-sunt-servanda-h-syntgmatikotita-toy-nom)
9. Α. Μανιτάκη, «Η λαϊκή κυριαρχία ως λαϊκή εντολή και η διδασκαλία του Μάνεση» www.contitutionalism.gr
10. Α. Μανιτάκης, «το άδοξο τέλος της μεταπολίτευσης και οι όροι ανάδυσσης μιας νέας μεταπολιτευτικής περιόδου».
www.Constitutionalism.gr/site/?p581
11. Γ. Σωτηρέλη Οι θεσμοί στη δίνη των κομματικών σκοπιμοτήτων, ηλεκτρονικό Περιοδικό «Χρόνος» τ.χ. 21, Ιανουάριος 2015
12. Γ. Σωτηρέλη Οι συνταγματικές παράμετροι του δημοψηφίσματος www.constitutionalism.gr/site?p=2444
13. Θανάση Τσακίρη <https://homopolitics.wordpress.com/2011/01/04/3/>,

Δηλώσεις- Συνεντεύξεις-Γνώμες

1. Σ. Βλαχόπουλο, συνέντευξη <http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/klima-anasfaleias-dikaiou-stin-ellada-toy-spyroy-b>
2. Κοινή δήλωση των καθηγητών Συνταγματικού δικαίου, Γ. Κασιμάτη, Α. Δημητρόπουλου, Γ. Κατρούγκαλου, Η. Νικολόπουλου Κ. Χρυσόγονου,
http://greek-critical-legal.blogspot.gr/2012/02/blog-post_13.html

3. . Ζωή Κωνσταντοπούλου, Η Ελλάδα αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε καθεστώς στραγγαλισμού της δημοκρατικής λειτουργίας Παρέμβαση στα μέλη της Παγκόσμιας Διακοινοβουλευτικής Ένωσης Ελληνισμού, www.hellenicparliament.gr/enimerosi/grafeio-tyπου/deltia-tyπου/?press=46a9
4. Α.Μανιτάκη, δήλωση στην εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» www.kathimerini.gr/821733/opinion/epikairothta/politikh/den-einai-argagia-th
5. Νόαμ Τσόμσκι, «Κάποιοι στη Γερμανία θέλουν την Ελλάδα σε σκλαβιά», εφημερίδα Αυγή 9/12/2013

Γνωμοδοτήσεις,

Χρυσόγονου- Καϊδάτση «Γνωμοδότηση για το Μνημόνιο III» http://dikastis.blogspot.gr/2012/11/blog-post_3889.html

Ιστότοποι

www.hellenicparliament.gr

www.ypes.gr